

AVUKATLAR İÇİN ÇOCUK ADALET SİSTEMİ UYGULAMA REHBERİ

DİYARBAKIR BAROSU ÇOCUK HAKLARI MERKEZİ

AVUKATLAR İÇİN
ÇOCUK
ADALET
SİSTEMİ
UYGULAMA REHBERİ

E D İ T Ö R L E R

Ayşegül Moray
Büşra Güger
Huriye Hamidi
Merva Demircan Kayaoğlu

Bu çalışma Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliğinin destekleri ile hazırlanmıştır.

KISALTMALAR

ADMHM	Adli Destek Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü
ADMHY	Adli Destek Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
AGO	Adli Görüşme Odası
BMÇHS/ÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
CGTİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
ÇİM	Çocuk İzlem Merkezi
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
ÇKKY	Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
FM	Farik Mümeyyiz
KDTK	Koruyucu Destekleyici Tedbir Kararı
SİR	Sosyal İnceleme Raporu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu
SSÇ	Suçta Sürüklenen Çocuk (Kitapta Suçta Sürüklendiği İddia Edilen Çocuk olarak kullanılacaktır.)
YGIAY	Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	III
ÖNSÖZ	VIII
TEŞEKKÜR	X
GİRİŞ	XII
Çocuk Dostu Yargılama İçin Genel Bilgiler	XII
Çocuk Adalet Sisteminde Müdafiden / Vekilden Beklenenler.....	XII
Kontrol Soruları.....	XIII
SORUŞTURMA AŞAMASINDA MAĞDUR ÇOCUĞUN HAKLARI	15
Mağdur Çocuk Kimdir?.....	15
Mağdur Çocuğun Adalet Sisteminden Beklentileri Nelerdir?.....	15
İkincil Mağduriyetin Önlenmesi Gerekir	16
Soruşturma Evresinde Mağdur Çocuk İle İlgili İşlemler Hangi Birimler Tarafından Yapılır?	16
4 Telefon Kuralı Nedir?	17
Mağdur Çocuğun Soruşturma Aşamasındaki Beyanı Hangi Ortamlarda Ve Nasıl Alınır?	17
DİKKAT !	18
Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM).....	18
Adli Görüşme Odası (AGO)	18
AGO'lardan kimler faydalanır?	19
Adli Görüşme Raporu Nedir?	19
Mağdurun Beden Muayenesi Nasıl Yapılır?.....	19
Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararları	20
Kontrol Soruları.....	20
SORUŞTURMA AŞAMASINDA SUÇA SÜRÜKLENDİĞİ İDDİA EDİLEN ÇOCUĞUN HAKLARI	21
A. Ön Görüşme	21
Kontrol Soruları.....	21

B. Dosya İnceleme.....	22
1. Çocuğun Yaşı	22
İlgili Mevzuat Hükümleri:.....	22
Kontrol Soruları.....	23
2. Psikoloji Kanaat Raporu (Uygulamada Bilinen Adıyla Farik Müme- yiz (FM) Raporu)	23
3. Çocuğun Sağlık Durumu	25
Kontrol Soruları.....	25
4. İlgili Yerlere Bilgi Verilmesi ve Tedbir Kararı.....	26
Kontrol Soruları.....	26
5. Genel Dosya İnceleme Usulü	26
DİKKAT !	27
Kontrol Soruları.....	27
C. Esas Görüşme	27
Kontrol Soruları.....	28
D. İfade Alınırken	29
E. İfade Sonrası.....	31
Kontrol Soruları.....	31
KOVUŞTURMA AŞAMASINDA MAĞDUR ÇOCUĞUN HAKLARI ..	33
DİKKAT !	36
Kontrol Soruları.....	37
ADLİ GÖRÜŞME ODALARI (AGO).....	38
Adli Görüşme Raporu nedir?	42
Korunma ihtiyacı olan kişilerin tespit edilmesi durumunda nasıl bir yol izlenir?	42
Kontrol Soruları.....	42
KOVUŞTURMA AŞAMASINDA SUÇA SÜRÜKLENDİĞİ İDDİA EDİLEN ÇOCUĞUN HAKLARI	43
Suçta Sürüklendiği İddia Edilen Çocuğun Hakları:.....	43
Kontrol Soruları.....	46

KOVUŞTURMA AŞAMASINDA SOSYAL İNCELEME RAPORU.....	48
SOSYAL İNCELEME RAPORUNUN İÇERİĞİ.....	48
Kontrol Soruları.....	49
KOVUŞTURMA AŞAMASINDA KANUN YOLLARI.....	51
OLAĞAN KANUN YOLLARI	51
OLAĐANÜŐTÜ KANUN YOLLARI.....	53
ÇOCUKLAR İÇİN KORUYUCU, ÖNLEYİCİ ve DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER.....	56
Tedbir Türleri.....	56
Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Gönderilmesi	58
Tedbirlerin Takibinin Yapılması.....	58
Acil Korunma Kararı Alınması.....	58
Tedbir Kararlarında Usul	60
Tedbir Kararının Alınması.....	60
Tedbir Kararları Vermeye Yetkili Mahkeme	61
Kontrol Soruları.....	61
VESAYET	63
DİKKAT !	63
A.Vasilik.....	63
Bilmemiz Gerekenler	64
Kontrol Soruları.....	65
B. Kayyım.....	65
Yasal Danışmanlık	66
ÇOCUK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI	67
Çocukla Görüşmeye Hazırlık.....	67
Görüşme	68
Görüşme Sonrası	69
Kontrol Soruları.....	70

ÖNSÖZ

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabul görmüş genel ve en önemli ilkelerinden biri “çocuğun yüksek yararı” ilkesidir. Bu temel ilke her koşulda çocuğun; bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal gelişimin sağlanabilmesi için haklarının ön planda tutulması ve faydasının gözetilmesini zorunlu kılmaktadır.

Mevcut hukuk sistemleri içerisinde suça sürüklendiği iddia edilen çocuklar da tıpkı yetişkinler gibi adalet mekanizmasıyla karşı karşıya gelebilmektedir. Ancak çocukların, bu mekanizma içerisinde kendilerine yetişkin insanlardan farklı davranılması gereken kişiler olduğu asla unutulmamalıdır. Çocuğun üstün yararı ilkesi, yargı süreçlerini oluşturan; soruşturma, kovuşturma ve infaz aşamalarına yönelik farklılıkları ve zorunlulukları çocuklar lehine doğal olarak gerekli kılmaktadır.

Bu çerçevede adalet mekanizmasıyla bir şekilde karşı karşıya gelen çocukların her aşamada özel bir muameleye tabi tutularak yararlarının gözetilmesi ve bu yıpratıcı süreçlerden en az etki ile çıkmalarını sağlamak zorundayız. Çocuk Adalet Sistemi tam da bunu amaçlamaktadır.

Bu sistem açısından yasal mevzuatın uluslararası sözleşme ve standartlar seviyesinde olması, kurumsal altyapıların güçlendirilmesi ve özellikle de uygulayıcıların gerekli kapasiteye sahip olması büyük bir önem taşımaktadır. Bütün bunların varlığı da her şeyden önce çocuğun üstün yararını önemseyen ve amaçlayan

bir yönetsel iradenin varlığıyla mümkün olabilir. Nitekim Çocuk Adalet Sistemi cezalandırmayı değil çocuğu suçta iten sebepleri belirlemeyi, uygun destek mekanizmalarını sunmayı ve çocuğun toplumla kalıcı ve olumlu ilişki kurmasını sağlayarak bir daha suçta karışmasının önüne geçmeyi hedefleyen bir sistemin bütünüdür.

Ülkemizdeki mevcut çocuk adalet sistemi maalesef hâlâ çocuk yargılanmasına infaz sisteminde bir standart sağlayamadığı gibi tahliye sonrasında uygun destek mekanizmalarına erişemeyen çocukların da yeniden suçta sürüklenmesini engelleyememektedir. Çocuğa dost bir yönetim anlayışı ve adalet sistemi en büyük güç ve çözümdür.

Uzun yıllardır çocuk hakları alanında çalışmalarıyla güçlü bir kurumsal yapı oluşturan Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi, Çocuk Adalet Sistemi içerisinde çocuğun adalet mekanizması ile temas ettiği ilk andan infaz aşamasına kadar sahip olduğu hakları, yargısal süreçleri ve etkin bir müdafî desteğine yönelik bilgileri içeren önemli bir çalışmaya ve esere imza atmıştır.

Bu önemli çalışmada emeği geçen tüm Çocuk Hakları Merkezi üyesi meslektaşlarımı kutluyor, büyük bir fedakarlık ve gönüllülük temelinde yürüttükleri çocuk hakları mücadelelerinde kendilerine başarılar diliyorum.

İyi ki varsınız...

Av. Nahit EREN

Diyarbakır Barosu Başkanı

TEŞEKKÜR

Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi olarak uzun yıllardır çocuk hakları alanında gerçekleştirdiğimiz çalışmalar ile güçlü ve işleyen bir sistem kurmuş ve çocuk hak ihlalleri ile mücadeleyi misyon edinmiş bulunmaktayız.

Merkez üyelerimiz ile gönüllülük esasına dayalı olarak özverili bir şekilde çocuk hakları alanında yürüttüğümüz mücadelenin büyük bir kısmını dava takibi oluşturmaktadır. Öznenin çocuk olduğu bu alanda gerek Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi adına gerek vekalet ilişkisi kurmak suretiyle çocuklara hukuki destek sunan meslektaşlarımızın rolü, çocuğun adalet sistemi içerisinde örselenmesini veya ikincil mağduriyete maruz bırakılmasını önlemek adına büyük bir öneme sahiptir.

Çocuk Adalet Sisteminin kendine özgü yapısı, çoğu hukuk fakültesinde ders olarak yer almaması ve Diyarbakır ilinde uygulanan farklı pratikler nedeniyle birçoğumuz ilk defa mesleğe başladığımız zaman bu kavramlarla karşı karşıya kalmaktayız.

Karşılaştığımız bu güçlüğün farkında olarak bir çocuğun adalet sistemi içerisine girdiği andan sistem içerisinden çıkıncaya kadar avukat olarak izlememiz gereken yolu ilgili mevzuat hükümleri, mahkeme kararları, örnek dilekçeler ve faydalı kaynaklar ışığında ve çocuk dostu rehber ilkeleri esas alarak mesleğe yeni başlamış olan veya bu alanda aktif olarak çalışmak isteyen meslektaşlarımıza aktarmayı amaçlayan bu çalışma Diyarbakır Barosu Çocuk

Hakları Merkezi üyelerinin uzun süren özverili çalışması ile hazırlanmıştır.

Bu çalışma fikri ortaya çıktıktan sonra gerekli iş bölümünü ve kolaylaştırıcılığı yapan Av. Pınar Karaman'a ve görevi devraldıktan sonra çalışma kapsamında tüm detayları takip ederek rehber kitabın tamamlanmasına kadar büyük bir özveri ile çalışan Av. Merva Demircan Kayaoğlu'na teşekkürlerimizi sunarız.

Görevlendirildikleri konular kapsamında içeriklerin hazırlanmasına katkı sunan meslektaşlarımız; Av. Ahmet Genç, Av. Ali Can, Av. Ayşegül Moray, Av. Berfin Dayan, Av. Berfin Yalçın, Av. Büşra Güger, Av. Gülcihan Tokay, Av. Kübra Nur Kartal, Av. Nursel Sarıoğlu, Av. Ömer Sansarkan, Av. Özge Samuk, Av. Özlem Ender, Av. Ramazan Demir, Av. Sedat Gördük, Av. Zeynep Eker'e değerli çalışmalarını için teşekkür ederiz.

Bizleri yalnız bırakmayan, her zaman desteğe hazır olan ve çalışmamıza değerli katkılarda bulunan Sosyal Hizmet Uzmanı ve ÇAS Eğitimcisi Zeynep Mutlu ile eski Çocuk Mahkemesi Hakimi ve ÇAS Eğitimcisi Av. Özcan Güven'e ayrıca teşekkürü borç biliriz.

Çalışmamızın çocuk hakları alanında çalışan ve adalet sistemi içerisine dahil olan bir çocuğun avukatlığını yürüten tüm meslektaşlarımıza faydalı olmasını temenni ederiz.

Dayanışmayla.

Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi Başkanı

Av. Huriye HAMİDİ

GİRİŞ

Çocuk Dostu Yargılama İçin Genel Bilgiler

Çocukla ilgili yürütülen soruşturma, çocuk birimlerinde yürütülen işlemler gizlilik içerisinde yürütülür (Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü / Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği m. 21).

Personelin taşınması gereken silah ve teçhizat çocukların göremeyeceği şekilde taşınır (Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü / Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği m. 22).

Çocuğun bir yerden bir yere nakli sırasında çocuğa kelepçe vb. herhangi bir bağ takılmaz (ÇKKY m. 8, ÇKK m. 18).

Yukarıda sayılan tüm koşulların sağlanması ve çocuk dostu soruşturma yürütülebilmesi Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosu'nun görevidir (ÇKK m. 30, ÇKKY m. 15).

Çocuk Adalet Sisteminde Müdafiden / Vekilden Beklenenler:

Sadece eylem ve onun sübutu ile değil çocuk ve onun ihtiyaçları ile de ilgilenmesi,

Sadece ceza mevzuatını değil, çocuğun korunması ile ilgili tüm mevzuatın sağladığı olanakları kullanması,

Çocuğun iyi olma halini tekrar kurmaya yönelik bir strateji izlemesi,

Sorunu yargılama ve cezalandırmaya alternatif yollarla (uzlaşma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi) çözmeye çalışması,

Sistemdeki diğer aktörleri tanınması ve onlarla işbirliğine açık olması, çocuğa hizmet verebilecek kurumlar hakkında bilgi sahibi olması,

Risk altında olduğunu fark ettiği çocuk hakkında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirim dâhil bütün başvuru olanaklarını bilmesi ve kullanması,

Çocuk hakkında verilen kararların yerine getirilmesinde izleyici ve denetleyici bir görev üstlenmesi beklenir.

Çocuk Adalet Sistemi İçerisinde Müdafî Olarak Haklarımız ve Yetkilerimiz: Ceza muhakemesinde müdafî, Cumhuriyet Savcısı ile eşit yetkilerle donatılmıştır.

Kanun yollarına başvuru, başvurudan vazgeçme konusunda temsil yetkisi kullanır ve müdafî iradesine üstünlük tanınır (CMK m. 266/3).

Bir çocuğun müdafî, bir yetişkinin müdafîden farklı yetkilere sahiptir.

Ceza adalet sistemi suç ve ceza ilişkisi içinde çalışırken yani fiili yargılamak; çocuk adalet sistemi fail yargılaması yapar ve nihai hedefi çocuğun korunması ve bu surette toplumun korunmasıdır.

Fail yargılamasının yapıldığı bir alanda müdafî fiil için değil fail için hukuki yardım sunmakla görevlidir.

Müdafî bulunmayan çocuğa istemi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir (CMK m. 150/2).

Kontrol Soruları

Çocuk adalet sistemine hâkim ilkelere ve yetişkinlerden farklı yargılama usullerine dikkat edildi mi?

Suç işlediği şüphesi altında bulunan çocukların tüm işlemlerinin bizzat Çocuk Bürosu'nda görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülüp yürütülmediğine dikkat edildi mi?

Çocuklarla ilgili işlemler sivil kıyafetli kolluk görevlileri tarafından mı yürütüldü? Resmi kıyafetli memurlar tarafından yürütüldü ise bunun gerekçesi kontrol edildi mi?

Çocuk hakkında yürütülen işlemler ÇKK m. 4/1-1 ve BMÇHS m. 40/2-1 çerçevesinde gizlilik altında yürütüldü mü?

Çocuk hakkında gözaltı işlemi yapıldıysa ailesine haber verildi mi?

Derhal koruma tedbiri alınması gerekiyorsa Cumhuriyet Savcısından talep edildi mi?

Kolluk işlemleri ve soruşturma işlemleri yetişkinlerden ayrı yürütüldü mü?

İfade sırasında sosyal çalışmacı görevlendirilmesi talep edildi mi?

Tutuklamanın en son çare olması gerektiği ve bundan önce adli kontrol ve/veya çocuğa özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması talep edildi mi?

Çocuğa kelepçe takılmış mıydı? Takıldıysa ilgili kolluk hakkında suç duyurusunda bulunuldu mu?

SORUŞTURMA AŞAMASINDA MAĞDUR ÇOCUĞUN HAKLARI

Mağdur Çocuk Kimdir?

ÇKK md. 3 uyarınca; “Çocuk: daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi;

Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder.”

Kendilerine karşı işlenmiş suçun sonucu olarak herhangi bir zarara maruz bırakılan çocuklara mağdur çocuk denir. Bir suça maruz bırakılan çocuk, o suçun doğrudan mağdurudur.

Mağdur Çocuğun Adalet Sisteminden Beklentileri Nelerdir?

➔ Bir suçun mağduru olan çocuğun en önemli beklentileri;

- Dinlenilmek (işitilmek) ve anlaşılmak,
- Saygı gösterilmek,
- Bilgilendirilmek,
- Baskıdan uzak olmak,
- Malî, sosyal ve diğer yardımlar ve bunlara nasıl başvurulacağı hakkında bilgilendirilmek olarak sayılabilir.

Bu beklentiler doğrultusunda mağdurun mahkeme ve diğer aşamalarda her türlü fiziksel ve sözlü saldırıdan korunması gerekir. Delil olarak ihtiyaç duyulmayan eşyaların mağdura iade edilmesi, çocuğun davanın seyri ve sonucu hakkında bilgilendirilmesi, özellikle cinsel istismar suçlarında beyanlarının dikkate alınması, aynı olayı defalarca anlatmak ve muayene edilmek zorunda bırakılmaması mağdurun korunması bakımından önemli sayılabilecek hususlardandır.

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

İkincil Mağduriyetin Önlenmesi Gerekir

Adalet sisteminde yapılması gerekenlerin zamanında ve etkin biçimde yapılmaması, mağdur çocuğun ihtiyaçlarının dikkate alınmaması ikincil mağduriyete neden olur.

Cinsel istismara maruz bırakılan çocuğun adalet mekanizmasına girdiğinde uygun tıbbi destek hizmetlerine yönlendirilmemesi sebebiyle bu-
laşıcı hastalığa yakalanması, adli sürecin devamında çocuğun defalarca dinlenmesi veya muayene edilmesi sonucu travmayı yeniden yaşamak zorunda kalması veya delillerin uygun biçimde toplanmamış olması ikincil mağduriyete örnek olarak gösterilebilir.

Çocuk adalet sistemi çalışanlarının, çocuğu tehdit eden riskleri fark edememesi ve uygun hizmete yönlendirmemesi çocuğun gördüğü zararın etkisinin artmasına veya yeni mağduriyetlere neden olabilir. Adli sürece girdiği andan itibaren olayı birden fazla defa anlatmak zorunda kalmaları çocukların adalet sistemi içerisinde zarar görmelerine neden olur.

Çocuk adalet sistemi profesyonelleri, mağdur çocukla çalışırken (aslında tanık çocuğun ve suça sürüklenen çocuğun da mağdur olduğu düşünülürse, adalet sistemi içindeki tüm çocuklarla çalışırken) çocuğun ikincil mağduriyetinin önlenmesine özel önem vermelidirler.

Soruşturma Evresinde Mağdur Çocuk İle İlgili İşlemler Hangi Birimler Tarafından Yapılır?

Emniyet Teşkilatının çocuk birimleri dışında kalan birimlerinde muhafaza altına alma hariç, çocuk hakkında herhangi bir işlem yapılmaması esastır. Bu birimlere gelen / getirilen çocuklar en kısa sürede çocuk birimine teslim edilir, adli ve idari tüm işlemler bu birim tarafından yürütülür. Çocukların büyüklerle birlikte suç suça sürüklendiği durumlarda işlemler diğer birimlerle koordinasyon halinde yürütülür.

Mevzuatta mağdur çocuğun beyanının doğrudan Cumhuriyet Savcısı tarafından alınacağına ilişkin zorunluluk bulunmamaktadır. Hangi birim tarafından yapıldığı fark etmeksizin, mağdur çocuğun soruşturma aşı-

masındaki işlemleri esnasında çocuğun yüksek yararı ilkesi ve çocuğun ikincil mağduriyetinin önlenmesine dikkat edilmelidir. (BMÇHS m. 3, ÇKK m. 4)

Çocuk birimlerinde yürütülen işlemlerde gizlilik esastır.

4 Telefon Kuralı Nedir?

Çocuk Şube Müdürlüğüne getirilen mağdur çocuk hakkında dört telefon kuralı uygulanır. İlgili kolluk görevlileri tarafından;

- Cumhuriyet Savcısına
- Baroya (yalnızca avukat talep etmek için değil)
- ASHB'ye (çocuk kurum bakımında olmasa bile)
- Çocuğun yararına aykırı değil ise ailesine mağdur çocuk hakkında bildirim yapılır.

Bu bildirim ilgili birimlerin koordineli bir şekilde çalışması ve adalet sistemi içerisine giren çocuğun örselenmemesi ve işlemlerinin ivedi bir şekilde tamamlanması açısından önem taşımaktadır.

Mağdur Çocuğun Soruşturma Aşamasındaki Beyanı Hangi Ortamlarda Ve Nasıl Alınır?

Mağdurun ifadesinin alınması önemli bir konudur. Bir suçun mağduru olan çocuk ile konuşurken hem onun yaşı ve gelişim düzeyini hem de geçirdiği travmanın etkilerini dikkate almak gerekir.

Bu nedenle öncelikle çocukla görüşme yapacak kişinin bu alanda eğitim almış olması ve çocuğun ikincil mağduriyetini önleyecek becerilere sahip olması gerekir (ÇKK m. 32). Dolayısıyla ifade alma işlemi sırasında çocuğun ikincil mağduriyetini önlemek için, yanında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanından bir uzman bulundurulması ve ifadenin görüntülü ve sesli kaydının alınması zorunludur (CMK m. 52/3, CMK m. 236/3, ÇKK m. 15/2, ÇKKY m. 5).

Mağdur çocukların tanık olarak dinlenmesi sırasında onlara yardımcı olmak ve onları adli sürece hazırlamak amacıyla psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur (CMK m. 236/3).

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

DİKKAT !

- Soruşturma aşamasında mağdur çocuğun veya duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin beyanının alınması sırasında görüntü ve ses kaydı alınır.
- Zorunluluk arz etmeyen hallerde de görüşme yapılan kişinin tekrar adli sürece dâhil edilmesini engellemek amacıyla rızası dâhilinde sesli ve görüntülü kaydı alınabilir.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)

0-18 yaş grubu cinsel istismar mağduru çocukların ikincil örselenmesini önlemek amacıyla, Sağlık Bakanlığına bağlı bir hastane çatısı altında, ilgili kurumların koordinasyon içinde çalışacağı, dışarıdan hastanenin diğer kliniklerinden ayırt edilemeyecek fiziksel özelliklerde, bütün adli ve tıbbi işlemlerin tek merkezde, tek seferde yapılmasına imkân verecek koşullarda, çocuk dostu bir ortamdır.

“Türk Ceza Kanununun 103 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanları, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınır. Mağdur çocuğun beyan ve görüntüleri kayda alınır. Kovuşturma evresinde ise ancak, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun beyanının alınması veya başkaca bir işlem yapılmasında zorunluluk bulunması hâlinde bu işlem, mahkeme veya görevlendireceği naip hâkim tarafından bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirilir. Mağdur çocuk yargı çevresi ve mülkî sınırlara bakılmaksızın en yakın merkeze götürülmek suretiyle işlemler yerine getirilir.” (CMK m. 236/5)

Adli Görüşme Odası (AGO)

Görüşme yapılacak kişilerin ikincil mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak üzere adliye içerisindeki ifade ve beyan verme süreçlerini kolaylaştırmak üzere oluşturulmuş özel alanlardır.

AGO'lardan kimler faydalanır?

- Mağdur, tanık ve suça sürüklendiği iddia edilen çocuklar
- Özel gereksinimi olan mağdurlar
- Cinsel suç ve aile içi suç mağdurları
- Diğer kırılğan gruba mensup mağdurlar (Engelli, yaşlı, göçmen vs.)
- “Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanın özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır.” (CMK m. 236/4)

Adli Görüşme Raporu Nedir?

Görüşme sırasında dikkat çeken ve yargılama için gerekli olabilecek, görüşme yapılan kişinin genel durumu, beden dili, sorulan sorulara verdiği farklı tepkiler gibi önemli konuları içeren, uzman tarafından hazırlanan rapordur. Uzman, raporu kendisine verilen süre içerisinde mahkemeye ya da Cumhuriyet savcısına sunmakla yükümlüdür. (ADMHY m. 56/2(ğ)).

Mağdurun Beden Muayenesi Nasıl Yapılır?

“Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla, mağdurun vücudu üzerinde dış veya iç beden muayenesi yapılabilmesine veya vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla; Cumhuriyet savcısının istemiyle ya da re’sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.” (CMK m. 76)

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararları

Mağdur çocuk hakkında Çocuk Korum Kanunu'nda düzenlenen tedbirlere soruşturma aşamasında da başvurulabilir. Bu tedbirlerin türleri, tedbir alınması usulleri için bkz. "ÇOCUKLAR İÇİN KORUYUCU, ÖNLEYİCİ ve DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER" bölümü.

Kontrol Soruları

1. 4 Telefon kuralına uyulmuş mu?
2. Çocuğun beyanı somut olaya göre ÇİM veya AGO'da alındı mı?
3. ÇİM ve AGO ortamı gerekli yasal koşulları sağlıyor mu?
4. Çocuğun beyanı alınırken sesli ve görüntülü kayıt alındı mı?
5. Adli görüşme raporu yasaya uygun hazırlanmış mı? Hazırlanmamış ise itiraz ettiniz mi?
6. Çocuğun herhangi bir koruyucu, önleyici, destekleyici tedbir ihtiyacı var mı? Varsa bu konuda talepte bulunup takibini yaptınız mı?
7. Uzman tarafından görüşme yapıldı mı?
8. Çocuk hakkında yapılan işlemler çocuk birimi tarafından yapıldı mı?
9. Çocuğun ikincil mağduriyet yaşamamasına dikkat edildi mi? Edilmediyse itirazda bulundunuz mu?
10. Çocukla iletişim halinde bulunan profesyoneller çocuğun üstün yarar ilkesine riayet ediyorlar mı? Etmediklerini değerlendirdiyseniz müdahalede bulundunuz mu?

SORUŞTURMA AŞAMASINDA SUÇA SÜRÜKLENDİĞİ İDDİA EDİLEN ÇOCUĞUN HAKLARI

Suçta sürüklendiği iddia edilen bir çocuğun müdafisi olarak görevlendirildiğimizde / görev aldığımızda nasıl bir strateji / yol izlemeliyiz?

A. Ön Görüşme

- Çocukla tanışma, kendini tanıtmaya, güven ilişkisi kurma
- Her aşamada çocuğa hukuki destek sunulacağı bilgisini verme
- Çocuğun yaşına ve gelişimine uygun, anlayacağı bir dil kullanma
- Çocuğun ihtiyaçlarını gözetme (tuvalet, su, yemek, yararına ise ailesine bilgi verilmesi)
- “Ailene veya istediğin birine haber verebiliriz.”
- Yakalama ve sonraki sürecin nasıl geçtiğine ilişkin bilgi alma ve gerekli aksiyonları alma, darp vs. varsa gerekirse fotoğraflama, tutanak altına alma (işkence, darp, ihtiyaçların giderilmesine engel olma vs.)
- “Polislere ifade öncesinde söylediğin hiçbir şey senin aleyhine kullanılamaz!”
- Koruyucu destekleyici tedbirler ve bunlardan yararlanma hakkı konusunda bilgi verme
- Her aşamada bilgi verme
- “Dosyayı incelemem gerek, sonrasında seninle dosya hakkında konuşabiliriz.”

Kontrol Soruları

1. Görüşmeye başlamadan önce kendinizi tanıttınız mı? Görüşmenin gizliliğine ilişkin güven sağladınız mı?
2. Çocuğa nasıl bir destek vereceğiniz, gerektiğinde size nasıl ulaşabileceği ve görevinizin hangi aşamaya kadar süreceği konularında bilgi verdiniz mi?

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

3. Hukuki yardımınızın herhangi bir ücret karşılığında olmayacağı, ücretin Baro tarafından karşılanacağı konusunda bilgi verdiniz mi?
4. Kolluk görevlileri tarafından, nezarethaneye giriş için ayrı, çıkış için ayrı rapor düzenlenmiş mi?
5. Gözaltına alınan çocuğun herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumu hekim raporu ile tespit edilmiş mi?
6. Sağlık kontrolü, kontrol ve tedavi resmi sağlık kuruluşlarınca yapılmış mı?

B. Dosya İnceleme

- Müdafî olduğunuz çocukla esas görüşmeden önce dosyayı inceleyin!
- Dosya incelenirken dikkat edilecek hususlar ve müdafînin yetkileri:

1. Çocuğun Yaşı

- 12 yaş altındaki çocuklar ve 12-15 yaş arasında olan sağır ve dilsiz çocukların cezai ehliyetleri yoktur. Bu çocuklar yakalanamaz ve tutulamazlar. Yalnızca haklarında kimlik ve suç tespiti yapıp serbest bırakılmaları gerekir.

İlgili Mevzuat Hükümleri:

- Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü / Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği m. 4,
- TCK m. 31,
- YGİAY m. 19,
- ÇKKY m. 5/10-11,
- 12 yaşını doldurmuş (sağır ve dilsiz ise 15 yaşını doldurmuş olmalıdır) ve fakat 18 yaşını doldurmamış olanlar ise bir suç isnadı ile yakalanabilirler; bu sebeple yakalanan küçüklerin “derhal” Cum-

huriyet Savcısı önüne çıkarılmaları gerekir. (CMK m. 146/4). Suça sürüklendiği iddia edilen çocukların ifadeleri kolluk tarafından alınmaz.

- 12 – 18 yaş arasındaki çocukların ifadesi Cumhuriyet Savcısı tarafından müdafî eşliğinde alınabilir. (YGIAY m. 19)
- Suç tarihinde 12-15 yaş aralığındaki çocuklar veya 15-18 yaş aralığındaki sağır ve dilsiz çocuklar hakkında Sosyal İnceleme Raporu (SİR) aldırılmalıdır. (Bkz. SİR bölümü) (ÇKKY m. 20/2)
- Soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çocuğun velisi, vasisi, bu kimselerin avukatları ya da çocuğun müdafî de mahkeme veya çocuk hâkimine müracaat ederek çocuk hakkında sosyal inceleme raporu tanzim edilmesini talep edebilirler. (ÇKKY m. 20/1-2. Cümle)

Kontrol Soruları

1. Çocuğun yaşı ve ceza sorumluluğunun belirlenmesi amacıyla aşağıdaki raporlar alınmış mı?
 - Sosyal inceleme raporu
 - (Gerekliyse) Adli tıp uzmanı – çocuk ve ergen psikiyatristi – uzman hekim raporu
2. Adli tıp uzmanı – psikiyatrist – uzman hekim raporu, kanunun aradığı koşulları kapsıyor mu?
3. Hazırlanan rapor suçun işlendiği yer, zaman ve suç teşkil eden eyleme ilişkin mi?

2. Psikoloji Kanaat Raporu (Uygulamada Bilinen Adıyla Farik Mümeyyiz (FM) Raporu)

- 12-15 yaş arası çocukların ceza ehliyetlerinin bulunup bulunmadığının saptanması amacıyla bu çocuklar hakkında soruşturma aşamasında anlama ve kavrama yeteneği yönünden rapor aldırılmalıdır. (TCK m. 31/2)
- Çocuğun yaptığı eylemin farkında olma durumu açısından Psikoloji Kanaat (FM) raporu genellikle yeterli olmamaktadır. Şöyle ki;

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

- Suç isnat edilen eylemin diğer eylemlerden farkı, çocuğun söz konusu eyleme neden kalktığı, eylemin doğuracağı sonuçlar, başkalarının görebileceği zararlar ve kendisine verilebilecek cezalarla ilgili farkındalığının sosyal ve tıbbi boyutuyla araştırılması gerekir.
- Çocuğun ceza sorumluluğunun değerlendirilmesinde; gelişimsel özelliklerin, var ise ruhsal bozukluğun ya da fiziksel hastalığın, içinde yaşadığı çevreye ait özelliklerin ceza sorumluluğunu ne düzeyde etkilediğinin değerlendirilmesi gerekir.

Örneğin çocukla yapılan görüşmelerde çocuğun sakin bir ortamda iken bir erişkin ile ilişkisinde iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırabilmesinin sıklıkla mümkün olduğu ancak aynı çocuğun akranları ile beraberken aynı bilişsel kapasiteyi harekete geçirmekte zorlandığı ve akran grubu içerisinde dürtüsellüğün ön planda olduğu yüksek riskli davranışlara yönelerek heyecan arayışı içine girdiğine sıkça tanık olunmaktadır.

- Çocuğun sosyal duygusal gelişimi tamamlandığında yani davranışları kontrol eden beyin bölümünün gelişiminin tamamlanması sonrasında da çocuk, çevresel faktörlerden kaynaklı olarak davranışlarını yönlendirme becerisini gösterememiş olabilir. Bu durumda çocuğun yalnızca bilişsel gelişimi değil çocuğun bulunduğu çevresel riskler de yani aile öyküsü ve psikososyal stres faktörleri de irdelenerek çocuğu suça iten çevresel, sosyal ve genetik faktörlere bakılması gerekmektedir.
- Ancak FM raporu çocuk hakkında yalnızca yüz yüze yapılan tek bir görüşme sonucunda hazırlanması nedeniyle yukarıda açıklanan değerlendirmeleri içermeyecektir. Bu nedenle çocuğun yaşadığı ev, aile ortamı, çevresi, devam ettiği okul, okul başarısı özetle tüm yaşam alanlarındaki ilişkilere ve sergilediği davranışlara ait bilgilerin yer aldığı ayrıntılı sosyal inceleme raporlarının soruşturma aşamasında dırılması önem arz edebilir.
- Bu durumda mevcut FM raporunun nitelik itibarıyla sağlıklı sonuç vermeyeceğinden bahisle rapora itiraz edilip sosyal inceleme raporu hazırlanması talep edilebilir.
- Anlama, kavrama, davranışlarını yönlendirme yeteneği bulunmayan çocukların cezai ehliyeti bulunmadığı için haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülemez. Bu durumda çocuk hakkında Kovuşturmaya Yer Olmadığına Karar verilmelidir.

3. Çocuğun Sağlık Durumu

- Çocuk ifade veya sorgu sırasında beyanda bulunabilecek durumda olmalıdır.

Örneğin çocuğun o sırada tuvalet ihtiyacı varsa, yeme ve içme ihtiyacı varsa çocuk öncelikle bu ihtiyaçlarını düşünecektir ve özgür iradesiyle beyan veremeyecektir. Yine çocuğun ifade esnasında beyanlarını etkileyecek ölçüde bir hastalığı, ağrısı vs. var ise özgür iradesiyle sağlıklı bir beyan veremeyecektir. Bu durumda çocuğun beyanının alınmasının ertelenmesini ve çocuğun durumuna uygun bir aksiyon alınmasını talep edebilirsiniz. (CMK m. 148/1, 1. Cümle)

- Çocuk, adalet sistemi içerisindeki bir şahıs tarafından etkilenmiş, iradesi kırılmış, cebir veya tehdide maruz bırakılmış, ilaç kullanmaya zorlanmış vs. durumda ise yine özgür iradesi ile beyan verecek durumda olmayacaktır. Bu durumda hem ilgili kişiler hakkında suç duyurusunda bulunmanız hem de ifadenin ertelenerek çocuğun yeniden sağlıklı beyan verecek duruma gelmesinin sağlanmasını talep etmeniz gerekebilir. (CMK m. 148/1, 2. Cümle)
- Çocuğun akıl hastalığı olabileceği yönünde bir gözlem yaptıysanız ifade alma işlemine itiraz ederek çocuğun derhal gözlem altına alınmasını talep edebilirsiniz. (CMK m. 74)
- Bu durumlarda çocuğun beyanı özgür iradesine dayanmayacağından söz konusu beyanların hukuka uygunluğundan bahsedilemeyecek ve dosya kapsamında delil değeri bulunmayacaktır. (CMK m. 217/2)

Kontrol Soruları

1. Çocuk özgür iradesiyle beyan verebilecek durumda mı?
2. Acil olarak alınması gereken tedbirler, giderilmesi gereken ihtiyaçları var mı?
3. Tedaviye ihtiyacı var mı?
4. Karakola giderken ve karakoldan ayrılırken sağlık raporu alınmış mı?
5. İfadenin gerekli koşulların gerçekleşmesinden sonra alınmasını talep ettiniz mi?

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

6. Karakolda veya savcılıkta işkence ve kötü muameleye maruz bıraktıysa bu durum sağlık raporunda yer alıyor mu, yer almıyorsa yeniden sağlık raporu aldırılmasını talep ettiniz mi? Tutanak tuttunuz mu ve ilgililer hakkında suç duyurusunda bulundunuz mu?

4. İlgili Yerlere Bilgi Verilmesi ve Tedbir Kararı

- Dört (4) telefon kuralını hatırlayın! (Bkz. Soruşturma Aşamasında Mağdur Çocuk bölümü)(ÇKKY m.16/3) (ÇKK m. 31/2)
- Çocuk lehine bir tedbir kararı verilmesi gerekiyorsa buna ilişkin bir işlem yapılmalıdır. Aksi halde siz Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenen uygun bir tedbire karar verilmesini talep edebilirsiniz. (Bkz. Çocuklar İçin Koruyucu, Önleyici Ve Destekleyici Tedbirler bölümü)

Kontrol Soruları

1. 4 Telefon kuralına uyulmuş mu?
2. Çocuk lehine bir tedbir talep edilmiş ve buna ilişkin işlem yapılmış mı? Yapılmadıysa uygun bir tedbir kararı verilmesini talep ettiniz mi?

5. Genel Dosya İnceleme Usulü

Çocuklara özgü düzenlemelere dikkat edildikten sonra her soruşturma dosyasında olduğu gibi genel bir dosya incelemesi yapılır. Burada özetle:

- Müvekkile haklarının hatırlatılıp hatırlatılmadığı (CMK m. 147)
- Suçun nevi, maddi ve manevi unsurları
- Müvekkilin lehine ve aleyhine olan deliller
- Yapılan işlemlerin, toplanan delillerin hukuka uygun olup olmadığı
- Dosyada kıstıhlık kararı var ise avukatın görebileceği evraklar kontrol edilmeli (CMK m. 153)

DİKKAT !

- Dosyayı inceleme veya belgelerden örnek alma yetkiniz kısıtlanmış olsa dahi şüphelinin ifade tutanağı, bilirkişi raporları ya da hazır bulunmaya yetkili olduğunuz işlemlere dair tutanakları inceleyebilirsiniz; örnek alabilirsiniz (CMK m. 153/3).
- Sosyal İnceleme Raporu'nu çocuğun müdafi, çocuk veya yasal temsilcisi görebilir. Çocuk yönünden bir sakınca doğabilecekse yasal temsilcinin görmesi yasaklanabilir. Çocuğun psikososyal gelişimi olumsuz etkilenecekse rapor çocuktan gizli tutulur. Ancak her halde avukatın SİR'nu görmesi/inceleme engellenemez. (ÇKKY m. 22)

Kontrol Soruları

1. Dosyayı incelediniz mi? Dosyayı incelemek için yeterli zamana sahip olabildiniz mi?
2. Çocuk için Sosyal İnceleme Raporu alınıp alınmadığı kontrol ettiniz mi? Alınmış ise içeriğini kontrol ettiniz mi? İçerik yasal koşulları sağlamıyor ise itiraz ederek yeniden rapor aldırılmasını talep ettiniz mi?
3. Çocuğa hakları hatırlatılmış mı?
4. Tespit ettiğiniz hukuka aykırılıklar var ise gerekli itirazları yaptınız mı?
5. Dosya hakkında verilen kısıtlılık kararını incelediniz mi? Karar usulen doğru ise incelemeye yetkili olduğunuz belgeleri incelediniz mi?

C. Esas Görüşme

- Çocuğun ifadesi alınmadan önce, başkalarının duyamayacağı bir ortamda müdafi ile görüşme hakkı vardır. (CMK m. 154) Bunun dışında da müdafin her zaman çocukla görüşme olanağına sahip olması gerekir.
- Öncelikle çocuğa hakları hatırlatılır. (CMK m. 147) Çocuğu yönlendirmemeye dikkat edin!

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

- Susma hakkı
- Lehine olabilecek delillerin toplanmasını isteme hakkı
- Etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanma hakkı
- Yakınlarına haber verme hakkı
- Tutanaqları imzalamaktan çekinme hakkı (çocuğun rızasının olmadığı bir işlem yapılmışsa, çocuğun beyanlarından farklı beyanlar tutanağa geçirilmişse, hukuka aykırı bir işlem yapılmışsa vs.)
- İfadesi alınırken ana-babasının ve bir sosyal çalışma görevlisinin hazır bulundurulmasını isteme hakkı. (ÇKKY m. 5/4)

İncelenmiş olan dosya ile ilgili çocuğun anlayabileceği bir dilde bilgi verilir. İsnat edilen suçun ne olduğu, unsurları, muhtemel cezası ve muhakeme usulü hakkında açık ve anlaşılır bir konuşma yapılır.

Çocuktan haklarını kullanıp kullanmama konusunda bir karar verilmesi istenir.

İfade öncesi bir ihtiyacı var mı diye yeniden sorulur.

Kontrol Soruları

1. Çocukla görüştünüz mü?
2. Görüşme yapabileceğiniz, görünebilir ama konuşmaların duyulamayacağı bir yer var mı?
3. Hukuki hizmet verdiğiniz çocuğa (suça sürüklenen ya da mağdur) anlayacağı bir dille haklarını anlattınız mı?
4. Görüşmeyi uygun ortamda ve uygun sürede gerçekleştiremiyorsanız, tutulan ifade tutanağına bu duruma ilişkin şerhinizi yazdırdınız mı?
5. Görüşmede çocuğa dosya ve hukuki süreç ile ilgili bilgi verdiniz mi?
6. Çocuğun yakalandığı, istediği bir yakınına derhal bildirilmiş mi?
7. Yakınlarından biri ifade/sorgu sırasında hazır bulundu mu?
8. Yakınlarından birine ulaşamamış veya yakınları hazır bulunmamış ise bu durum Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bildirilmiş mi? (ÇKK m. 6)

9. Sosyal çalışma görevlisi ifade/sorgu sırasında hazır bulundu mu? Hazır değilse talep ettiniz mi veya durumu tutanağa geçirdiniz mi?

D. İfade Alınırken

a. Çocuk Yönünden Dikkat Edilmesi Gerekenler

- İfade Çocuk Büroda görevli Savcı tarafından alınmalıdır. (ÇKKY m. 5/1, m. 15/1-a) (ÇKK m. 15)
- Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ifade diğer savcılar tarafından alınabilir. (ÇKKY m. 5/1, m. 15/2)
- Gecikmesinde sakınca bulunan hal hukuki bir kavramdır. Derhal işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, emare ve delillerinin kaybolmasının söz konusu olduğu durumları ifade eder. (YGİAY m. 4)
- Uygulamada örgüt suçları soruşturmalarında çocukların ifadesinin Terörle Mücadele Büroda görevli Savcı tarafından alınmasına rastlanılabilir. Bu durumda öncelikle söz konusu uygulamaya itiraz edin ve mutlaka tutanağa şerh düşün!
- Müdafin yetkisine kısıtlama getirilen dosyada, çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hali varsa çocukla ilgili soruşturmanın ayrı yürütülmesi talep edilebilir. (ÇKK m. 17, ÇKKY m. 7)
- Çocuğun ifadesini rahat bir şekilde vermesini sağlayın. Çocuğa yönelik suçlayıcı, korkutucu ve çocuğu ifade vermeye zorlayıcı sorular sorulamaz. Böyle bir tutum var ise müdahale edin, gerekirse tutanağa şerh düşün! (ÇKK m. 4)
- Çocuğun talebi varsa yakınlarından birinin ve sosyal çalışmacının ifade sırasında hazır bulunmasını talep edin. (ÇKKY m. 5/4)
- Dosyada kısıtlılık varsa kısıtlama; çocuğun yararına uygunluk (ÇHS m. 3; ÇKK m. 4) ve çocuk adalet sisteminin amacına uygunluk (Pekin Kuralları m. 5) bakımından değerlendirilmelidir. (Kısıtlanamayacak Belgeler CMK m. 153/3).

b. Müdafî Yönünden Dikkat Edilmesi Gerekenler

- Yaş küçüklüğü (TCK m. 31)
- 12 yaş altı yakalanamaz, tutulamaz. (YGİAY: Çocuklarla ilgili özel hüküm m. 19)

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

- 12-15 yaş arası çocuklar üst sınırı 5 yıldan az olan suçlar kapsamında tutuklanamaz. (ÇKK m. 21, ÇKKY m. 11)
- CMK m. 90/2'ye göre yakalamanın temel koşulu tutuklama kararı verilebilecek olmasıdır. Bu durumda tutuklama yasağı bulunan üst sınırı 5 yılı aşmayan suçlar bakımından yakalama da yapılamayacaktır. Bunun istisnası kimlik tespiti amacıyla yakalamadır.
- İsnat edilen suçun cezasının alt ve üst sınırları, toplanan deliller, tutuklama yasağı, tutuklama nedenleri. (CMK m. 100)
- Adli Kontrol Tedbirleri, tutuklama yasağı olan durumlarda veya tutuklamaya alternatif daha hafif tedbirler olarak göz önünde bulundurulmalıdır. (CMK madde 109)
- Çocuk Koruma Kanunu kapsamına çocuğa özgü adli kontrol tedbirleri de talep edilebilir. (ÇKKY m. 9, ÇKK m. 20)
- Çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlere karar verilebilir. (ÇKK m. 11, m. 5)
- İlgili tedbir kararları duruşma yapılmaksızın verilir. Zaruri hallerde duruşma yapılabilir. (ÇKK m. 13)
- Verilen tedbir kararlarına itiraz edilebilir. (ÇKK m. 14)
- Müdafî, ifade sonrasında tutuklama, adli kontrol veya koruyucu ve destekleyici tedbirlerden hangisine hükmedilmiş ise bunun takibini yapmalıdır.
- Tüm tedbir kararları ancak çocuk hâkimi tarafından verilebilir. (ÇKK m. 3: Çocuk Hakimi, ÇKK m. 15/3)
- Ancak CMK'nda yer alan tedbirler yönünden -kanunda açıklık bulunuyor oluşu ve ÇKK m. 42'de düzenlenen hüküm gerekçe gösterilerek- sulh ceza hâkiminin görevli olduğuna karar verilmiştir. (Yargıtay 3. C. D. 2007/4265 E. 2007/3641 K.) Oysa yargılamanın çocuğa özgü olması (ÇHS 40) için, çocukla ilgili soruşturmaların özelliklerine uygun olarak alınacak koruma tedbirlerinin de çocuk hâkimince alınması gerekir.
- Çocuklar için Kamu Davasının Ertelenmesi süresi üç yıldır. Ayrıca erteleme kararı verilebilmesi için ceza üst sınırı (15 yaşını doldurmuş çocuklar yönünden) beş yıl olarak uygulanır. (ÇKK m. 19, CMK m. 171)

E. İfade Sonrası

- Çocuk Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiş ise burada da benzer hususlara dikkat edilmeli ve burada verilecek kararın icra aşaması müdafî tarafından takip edilmelidir. Gerekli itirazlar yapılmalıdır.
- Çocuğun Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmesi gereken bir karar verilmemiş ise yine buradaki karar takip edilmelidir. (Aileye teslim, yurda teslim vs.)
- Çocukla yeniden iletişime geçilip süreç ile ilgili çocuğun anlayacağı dilde bir bilgilendirme yapılır, çocuğa herhangi bir ihtiyacı olup olmadığı sorulur.
- Gerekliğinde ulaşabilmesi için iletişim bilgileri çocuğa veya varsa yakınlarına verilir.

Kontrol Soruları

1. Tutuklama talebi veya tutukluluk durumu var mı? Gerekçeli karar hakkına riayet edilmiş mi? Tutukluluğa itiraz ettiniz mi?
2. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kapsamında bir suç söz konusu ise bu sınırın üstünde bir suç tipi ile hukuki nitelendirme yapılmış mı?
3. Tutuklama kararı verilmediyse çocuk derhal serbest bırakılmış mı?
4. Çocuğu teslim alacak bir yetişkin (veli ya da vasi) var mı? Bu kişiyle çocuğun menfaati uyuyor mu?
5. Çocuğun gidecek bir evi var mı? Yoksa çocuk için tedbir kararı alındı mı? Bir kurum bakımına alınabiliyor mu?
6. Müdafî olduğunuz çocukla ilgili hukuki süreci ailesi takip ediyor mu? Etmiyor ise çocuğa vasi, yasal temsilci veya kayyım atanması gerekir mi?
7. Çocuk eğitim hakkını kullanamama, gidecek evinin olmaması, madde kullanma gibi olumsuz koşullar içerisindeyse acil koruma veya koruyucu ve destekleyici tedbir talep ettiniz mi?
8. Çocuk yeterli idrak gücüne (yapılacak işlemin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine denk geldiği düşünülebilir) sahipse tedbir kararı alınmadan önce görüşü alındı mı?

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

9. Uzlaşmaya tabi bir suç var ise, uzlaşma teklif edilmiş mi?
10. Suça sürüklendiği iddia edilen çocuk adli kontrol altında ya da tutuklu ise kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile birlikte serbest kalmalıdır. Bu durumun takibini yaptınız mı?

KOVUŞTURMA AŞAMASINDA MAĞDUR ÇOCUĞUN HAKLARI

Yürütölen bir kovuşturmada mağdur çocuk vekiliyseniz çocuğa ilişkin işlemler yürütöülürken temel prensibiniz çocuğun üstün yararını gözetip ikincil bir mağduriyet yaşamasına engel olmaktır.

Peki, kovuşturma aşamasında bir çocuğun vekili neler yapmalı?

- Kovuşturma dosyasını inceleyip dosyanın bir örneğini edininiz. Dosyadaki tutanak ve belgelerin bir örneğini alabilirsiniz. (CMK m. 153 ve m. 234/1-b-3)
- Mağdur çocuğun örselenmesini en aza indirgemek ve korunmasını sağlamak üzere duruşma gününün, Mahkemenin rutin ve kalabalık olmayan duruşma günleri dışında bir gün, ilk sırada veya tek duruşma olarak yapılmasını talep (örneğin pazartesi veya cuma günü) etmelisiniz.
- Zorunlu vekil olarak ilk kez bu aşamada görevlendirildiyseiz mağdur ile görüşme yapınız. Mağdur ile görüşmenizde de kim olduğunuzu, hangi sebeple görevlendirildiğinizi ve hangi iş ve işlemlerde hazır bulunacağınızı açıklamalısınız. Bu görüşmenin de avukat müvekkil görüşmesinin gizli olması gerekmesi nedeniyle kimsenin duyamayacağı bir ortamda gerçekleşmesine özen göstermelisiniz.
- Mağdur ile ilk kez duruşma sırasında karşılaşıyorsanız mağdurla görüşmek için duruşmanın uygun bir süre ertelenmesini talep edebilirsiniz. Mağdur ile görüşmeden, duruşmada etkin bir hukuki yardımda bulunmanız mümkün değildir. Bu nedenle, duruşmadan çok kısa bir süre önce görevlendirilmeniz ve mağdurla görüşmemeniz durumunda, bu hususu mahkemeye iletmenizi ve mağdurla görüşebilmek için bir süre talep etmenizi öneririz.
- Mağdur çocuk ile güven ilişkisi kurarak iletişime geçmelisiniz. Çocuğa her aşamada hukuki destek sunulacağı bilgisini vermelisiniz. Mağdura haklarını hatırlatmalısınız. Mağdur ile şikâyetçinin hakları CMK m. 234'te düzenlenmiştir. Mağdurun anlayabileceği şekilde, teknik olmayan bir dille bu hakları kendisine hatırlatmalısınız.

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

- Mağdur tarafın da davaya katılma hakkı bulunmaktadır. (CMK m. 234/1-b-2). Mağduru bilgilendirerek duruşma sırasında veya daha önceden yazılı olarak davaya katılma talebinde bulunmalısınız. CMK m. 237 uyarınca, katılma talebi ilk derece mahkemesinde kovuşturmanın her aşamasında hüküm verilmeye kadar, CMK m. 238 uyarınca, mahkemeye bir dilekçe sunularak veya duruşma esnasında sözlü olarak iletilmelidir.
- Mağdur tanıklarının duruşmaya çağrılmasını sağlamalısınız. Mağdur, tanıklarının duruşmaya çağrılmasını isteyebilir (CMK m. 234/1-b-4). Ancak CMK m. 177 ve m. 178 uyarınca, katılma talebinizin kabul edilmesi halinde katılan sıfatını kazandıktan sonra tanıkların çağrılmasına dair bir dilekçenin duruşmadan en az 5 gün önce mahkemeye sunulmuş olması gerekmektedir. Talebinizin reddedilmesi durumunda tanıkları duruşmada hazır ettiğinizde mahkeme dinlemek zorundadır. Hâkim, yalnızca tanıkların yargılamayı uzatmak amacıyla dinletildiğini değerlendirirse tanıkları dinlemeyi reddedebilir.
- Tanığın dinleneceği duruşma günü taraflara bildirilmelidir. (CMK m. 181)
- İşlenen suçun etkisiyle mağdur çocuk bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır (CMK m. 236/2, ÇKKY m.13/5).
- Mahkemenin çocuğu tekrar dinlemek istemesi durumunda soruşturma aşamasında kayıt altına alınan beyanların dinlenmesini talep ediniz. Bunun dışında çocuğun duruşma salonunda değil AGO marifetiyle (aşağıda detaylı olarak anlatılacaktır.) dinlenmesini de talep edebilirsiniz. Son olarak çocuğun duruşma salonunda dinlenmesi kararından vazgeçilmiyor ise, çocuk dinlenirken sanığın salon dışarısına çıkarılmasını talep edebilirsiniz (CMK m. 200). Burada temel amaç mağdur çocuğa yaşadığı travmanın tekrar hatırlatılması, ikinci mağduriyetin önlenmesidir.
- Mağdur çocuğun tanık olarak beyan verdiği sırada, beyanın kamera ile kayıt altına alınması zorunludur (CMK m. 52/3). Ancak Türk Ceza Kanununun 102. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlarda beyan ve görüntülerin kayda alınmasında mağdurun rızası aranır. Alınan beyan ve görüntü kayıtları dava dosyasında saklanır,

kimseye verilmez ve gizliliği için gerekli tedbirler alınır. Alınan beyan ve görüntü kayıtları, yazılı tutanağa dönüştürülür. Bu tutanak, talepte bulunan şüpheli, sanık, müdafî, mağdur, vekil veya kanuni temsilciye verilir. Beyan ve görüntü kayıtları bu kişilere soruşturma ve kovuşturma makamlarının gözetiminde gizliliği korunmak suretiyle izletilebilir (CMK m. 236).

- Mağdura ait kişisel verilerin yer aldığı belgelerin duruşmada anlatılması halinde bu işlemin kapalı oturumda yapılması talebini mahkemeye iletmeniz gerekmektedir (CMK m. 184).
- Duruşmalar aleni olarak yapılır. Ancak CMK m. 184 uyarınca talep halinde veya mahkemece resen kapalılık kararı verilebilir. Eğer mağdurun zarara uğraması veya mağduriyetinin artması ya da mağdurun korunması gibi durumlar mevcutsa siz de açıklığın kaldırılması talebinde bulunabilirsiniz.
- Şüpheli veya sanığın salıverilmesine karar verilmesi durumunda bu karara karşı itiraz edilebileceği kanunda düzenlenmiştir. Bu nedenle, salıverilme kararına karşı mağdur/katılan vekili olarak CMK m. 267 uyarınca, itiraz kanun yoluna başvuru yapabilirsiniz (CMK m. 104/2).
- Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği md.15 uyarınca öncelikli olarak tanık çocuklar, suça sürüklendiği iddia edilen çocuklar ve mağdur çocukların ifadelerinin adli görüşme odalarında (AGO) alındığına dikkat ediniz. Cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ve diğer kırılğan gruplara dâhil mağdurların beyanlarının AGO'nda alınması esastır. Bu esnada kişinin yanında alanında uzaman bir kişi bulundurulmak zorundadır.
- Mağdur çocuğun, velisi, vasisi, mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, çocuğun bakımını üstlenen aile ve kurumda bakılıyorsa kurumun temsilcisi duruşmada hazır bulunabilir (ÇKK m. 22, ÇKKY m. 13).
- Mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın kendisine bir vekil görevlendirilir (CMK m. 234/2).
- Mahkeme kararları gerekçeli olmak zorundadır. Kararların gerekçeli olması kuralının, sadece nihai karara ilişkin bir kural olmadığını unutmayınız. Anayasa m. 141 ve özel olarak da CMK m. 34 uyarınca,

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

mahkemelerin her türlü kararı gerekçeli olmak zorundadır. Bu durum, aşamalarda yaptığımız taleplere ilişkin verilen ret kararlarının da birer gerekçesi olması gerektiğine işaret eder.

- CMK m. 260 uyarınca, hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır. CMK m. 261 uyarınca, müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiğiniz kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvuru yapabileceğinizi unutmayınız. (Kanun yolları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN HAKLARI bölümü)
- Aydınlatma ve özen yükümlülüğü çerçevesinde yapacağınız her işlem ve olası sonuçları ile ilgili müvekkilinize bilgi vermelisiniz.

DİKKAT !

Ayrıca mağdur vekili olarak davaya katılmanız ve davayı takip etmenizin koşulu çocuğun yasal temsilcisinin davaya katılması olduğu için; kanun yolları başvurusunda bulunurken de çocuğun yasal temsilcisinin açık onayını almanız gerekmektedir. Dolayısıyla kanun yolu başvurunuzun kabul edilebilmesi için uygulamada çocuğun katılan sıfatı bulunan yasal temsilcisinin de aynı kanun yoluna usulüne uygun bir şekilde başvurması veya yazılı bir dilekçe ile sizin başvurunuzu onayladığını mahkemeye bilmesi gerektiğini unutmayın. Çocuğun yasal temsilcisi ile görüşerek, çocuğun yararına ise, kanun yoluna başvurması veya sizin başvurunuzu yazılı olarak onaylaması gerektiği hakkında bilgilendirmelisiniz.

- Uygulamadaki ismi “süre tutum” dilekçesi olan, ancak usul kanununa göre bir kanun yoluna başvuru dilekçesi niteliğinde olan dilekçenizi; kararın size tefhiminden itibaren CMK m. 268 uyarınca, itiraz ve CMK m. 273 uyarınca, istinaf kanun yolu başvurusu için 7, CMK m. 291 uyarınca, temyiz kanun yolu başvurusu için 15 gün içinde mahkemeye sunmayı unutmayınız.
- Hüküm kesinleşene kadar zorunlu vekillik devam eder. İstinaf veya temyiz incelemesi neticesinde karar bozulursa yargılama tekrar başlayacağından dosyadaki göreviniz de devam edecektir.
- Hüküm kesinleşince göreviniz de sona erecektir. Bu durum hakkında müvekkilinize de bilgi vermenizi öneririz.

Kontrol Soruları

1. Kovuşturma dosyasını inceleyip dosyanın bir örneğini edindiniz mi?
2. Zorunlu vekil olarak ilk kez bu aşamada görevlendirildiyseiz mağdur ile görüştünüz mü?
3. Mağdur ile ilk kez duruşma sırasında karşılaşıyorsanız mağdurla görüşmek için duruşmanın uygun bir süre ertelenmesini talep ettiniz mi?
4. Mağdura haklarını hatırlattınız mı?
5. Mağdur tanıklarının duruşmaya çağrılmasını sağladınız mı?
6. Mağduru bilgilendirerek duruşma sırasında veya daha önceden yazılı olarak davaya katılma talebinde buldunuz mu?
7. Tanıkların duruşmada dinlenmesi için belirlenen gün mağdura veya tarafınıza bildirilmiş mi?
8. Daha önce dinlenen mağdur çocuk mahkeme tarafından tekrar dinlenilmek istenmiş ise bu duruma itiraz ettiniz mi?
9. Mahkemenin çocuğu AGO'da dinlemesini talep ettiniz mi?
10. AGO talebi uygun görülmedi ise duruşma günü yanında uzman bulundurulması için Mahkemece, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'ne görevlendirme yazılmış mı? Uzmanın duruşmadan önce dosyayı incelemesi sağlanmış mı?
11. Kovuşturma aşamasında mağdur dinlendiği sırada, sanıkla aynı ortamda beyan veremeyeceği bir durum varsa sanığın duruşma salonundan dışarı çıkartılmasını sağladınız mı?
12. Mağdura ait kişisel verilerin yer aldığı belgelerin duruşmada anlatılması halinde bu işlemin kapalı oturumda yapılmasını sağladınız mı?
13. Mağdurun korunması amacıyla duruşmanın kısmen veya tamamen kapalı yapılmasını sağladınız mı?
14. Mağdur çocuğun dinlenilmesini kayıt altına alınmasını sağladınız mı?
15. Mağdur çocuk aynı zamanda korunma ihtiyacı olan çocuk ise 5395 sayılı ÇKK'unda yer alan tedbirler önerildi ve karara geçirildi mi?

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

Mahkemece KDTK gerekli görülmedi ise gerekçesi karara yazıldı mı?

16. Mahkemece, duruşmada hazır bulunan uzmanın, KDTK dâhil olmak üzere mağdur çocuğa özgü değerlendirmede bulunması ve karara yazılması sağlandı mı?
17. Sanık tutukluysa ve salıverilmesine karar verilirse bu karara karşı itiraz ettiniz mi?
18. Mahkemenin verdiği hüküm, müvekkilinizin aleyhine ise hüküm türüne göre vekilliğini üstlendiğiniz kişinin açık arzusuna aykırı olmak üzere kanun yoluna başvurduunuz mu? Çocuğun yasal temsilcisine sizin başvurunuzu onaylaması gerektiğini veya ayrıca kanun yoluna başvurması gerektiğini bildirdiniz mi?
19. Hüküm, duruşma sırasında yüzünüze karşı verilmişse (tefhim edilmişse) “süre tutum” dilekçenizi süresinde sundunuz mu? Gerekçeli karar size tebliğ edildiğinde, gerekçeli itiraz, istinaf veya temyiz kanun yoluna başvuru dilekçenizi sunmak üzere (istinaf ve itiraz kanun yolunda 7, temyiz kanun yolunda 15 gün) içerisinde dilekçenizi sundunuz mu?
20. İtiraz, istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurduktan sonra derece mahkemesinin kararı bozulduğunda, vekillik göreviniz devam edeceği için ilgili derece mahkemesinde duruşmaları takip ediyor musunuz?

ADLİ GÖRÜŞME ODALARI (AGO)

AGO nedir?

Adli Görüşme Odaları, 2012-2014 yılları arasında Adalet Bakanlığı ve UNICEF işbirliğiyle yürütülen “Çocuklar İçin Adalet Projesi”nin çıktısı olarak kurulmuş olan ve görüşme yapılacak kişilerin ikincil mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak üzere adliye içerisindeki ifade, sorgu ve beyan verme süreçlerini kolaylaştırmak üzere oluşturulmuş özel alanlardır.

AGO'dan kimler faydalanır?

- Mağdur, tanık ve suça sürüklendiği iddia edilen çocuklar
- Özel gereksinimi olan mağdurlar
- Cinsel suç ve aile içi suç mağdurları
- Diğer kırılgan gruba mensup mağdurlar (Engelli, yaşlı, göçmen vs.)

AGO'nun kurulmasındaki temel amaç nedir?

- Görüşme yapılacak kişiye adli sistem içinde olduklarını hissettirmeden, kendilerini rahat ifade edebilecekleri güvenli bir ortam sunarak adli sistemin olumsuz etkilerini azaltmayı hedeflemek,
- Çocuğun üstün yararı ilkesi gereğince çocuk dostu usullerin işletilmesi,
- Görüşme yapılacak kişinin özel koşullarına (fiziksel/ruhsal) uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılması,
- İkincil örülenmenin engellenmesi, korunma ihtiyaçlarının tespiti ve ilgili hizmetlere yönlendirilmesi.

AGO kaç bölümden oluşur?

AGO 3 bölümden oluşur. Bunlar; bekleme odası, görüşme odası ve gözlem odasıdır.

- **Bekleme odası:** Görüşme yapılacak kişilerin ve diğer ilgililerin işlem öncesinde bekleyeceği, işleme hazırlanacağı ve gerektiğinde avukatıyla birebir görüşeceği çok amaçlı bir AGO bölümüdür (ADMHY m. 48). Bekleme odaları genel asgari standartlara ek olarak görüşme yapılacak kişilerin ve diğer ilgililerin kendilerini rahat hissedebilecekleri, iyi aydınlatılmış, havalandırılmış, ofis ortamından ziyade bekleme salonu şeklinde dizayn edilmiş odalar olmalıdır. Ayrıca odalarda farklı yaş grupları ve ihtiyaçları dikkate alınarak gerektiğinde çocuğun psiko-sosyal rahatlığını sağlayacak oyuncak, boyama kiti, kâğıt-kalem, çizgi-roman gibi materyallerin bulunması gerekmektedir.
- **Görüşme odası:** Görüşme yapılan kişi ile uzmanın sesli ve görüntülü kaydı alınarak birebir görüşme yapabileceği AGO bölümüdür (ADMHY m. 48).

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

- **Gözlem odası:** Adli görüşme sırasında ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısı ile birlikte hazır bulunabilecek diğer ilgili kişilerin, adli görüşmeyi takip ettiği AGO bölümüdür. Ayrıca görüşme odasındaki donanımın kontrol edildiği teknik cihazlar bu bölümde yer alır (ADMHY m. 48).

Yargılamanın hangi aşamalarında AGO'ndan faydalanılabilir?

Hukuk yargılamasında ve ceza yargılamasında soruşturma veya kovuşturma aşamasında gerek görülmesi halinde adli görüşme AGO'lar aracılığıyla gerçekleştirilir.

AGO'nun işleyişi nasıldır?

Soruşturma aşamasında soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkiminin; kovuşturma evresinde hâkimin zabıt kâtibi UYAP sisteminden uygun saati seçerek randevu alır ve AGO dosyasını UYAP'a kaydeder. Randevu işlemi gerçekleştirilirken sisteme dosyadaki evraklardan gerekli görülenler eklenir.

Görüşme sırasında hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafî, vekil ve diğer ilgililer SEGBİS bağlantısı ile duruşma salonundan ya da gözlem odasından görüşmeyi takip eder. Hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafî, vekil ve diğer ilgililer, sorularını mikrofon veya ekran vasıtasıyla adli görüşmeyi gerçekleştiren uzmana iletir. Uzman, kendisine iletilen soruyu görüşme yapılan kişinin durumuna uygun bir dille aktarır, varsa ek soruları aynı usulle yöneltir.

Adli görüşmenin sesli ve görüntülü olarak kaydı ile kameraların kullanılması işlemi, ilgili mahkeme veya Cumhuriyet başsavcılığı zabıt kâtibi veya teknik personel tarafından yapılır. Sesli ve görüntülü kayıt dijital ortamda kaydedilir. Adli görüşmenin içeriği tutanağa geçirilir. Görüşme sonunda tutanağın bir örneği taraflara verilir. Görüşme sonunda adli görüşmecî tarafından görüşmenin genel çerçevesi, görüşme sırasında dikkat çeken ve yargılama için önemli olabilecek konuları içeren adli görüşme raporu düzenlenir ve belirlenen süre içinde dosyaya sunulur. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılmasına katkı sunulabilecek durumlarda, hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından görüşmeyi izlemek üzere adli tıp gibi farklı uzmanlık alanlarından kişiler de görevlendirilebilir. (ADMHY m. 56)

Görüşmeyi yapan uzmanın yükümlülükleri nelerdir?

- a) UYAP üzerinden dosya bilgilerinin kendisine iletilmesi ile birlikte görüşme yapılacak kişinin dosyasını gerekli işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlayacak şekilde önceden incelemek,
- b) Görüşme yapılacak kişinin menfaatine ve çocuğun üstün yararına aykırı olmadıkça ailesi, kanuni temsilcisi, müdafî veya vekili ya da gerektiğinde Cumhuriyet savcısı veya hâkim ile irtibata geçmek, süreç hakkında bilgi vermek ve gerekli görülen hallerde işlem öncesinde ön görüşme yapmak,
- c) Engellilik, kronik hastalık gibi özel durumları veya tercüman ihtiyacı olan kişiler ve aileleri için müdürlükçe gerekli imkânların sağlanmasını talep ve takip etmek, gerektiğinde durumu müdür, ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısının bilgisine sunmak,
- ç) Görüşme yapılacak kişinin adli görüşme odasına gelişinden ayrılışına kadar kendisine eşlik etmek, gerektiğinde güvenlik güçlerinin ve diğer personelin yardımını almak,
- d) Görüşme öncesinde görüşme yapılacak kişiyi ve gerekli hallerde ailesini görüşmeye hazırlamak ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak,
- e) Mahkemeler veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından adli görüşme odasına yönlendirilen kişilerle adli görüşme yapmak,
- f) Adli görüşme sırasında hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafî, vekil veya diğer ilgililerce, Bakanlık tarafından kurulan aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla kişilerin dinlenilmelerine imkân sağlayan sistem kullanılarak iletilen soruları görüşme yapılan kişiye uygun ve anlaşılabilir bir dille aktarmak ve rahat bir şekilde cevap vermesini sağlamak,
- g) Görüşme yapılan kişinin, korunma veya desteklenme ihtiyacı içinde bulunduğu tespitî hâlinde, durumu ilgili kurum, kuruluş veya adli mercilere bildirmek,
- ğ) Yargılama için gerekli olabilecek ve görüşme sırasında dikkat çeken hususları, görüşme yapılan kişinin genel durumunu, beden dilini, sorulan sorulara verdiği farklı tepkileri de içeren adli görüşme raporunu verilen süre içinde mahkeme veya Cumhuriyet savcısına sunmak. (ADMHY m. 50)

Adli Görüşme Raporu nedir?

Görüşme sırasında dikkat çeken ve yargılama için gerekli olabilecek görüşme yapılan kişinin genel durumu, beden dili, sorulan sorulara verdiği farklı tepkiler gibi önemli konuları içeren, uzman tarafından hazırlanan rapordur. Uzman, raporu kendisine verilen süre içerisinde mahkemeye ya da Cumhuriyet savcısına sunmakla yükümlüdür (ADMHY m. 56/2(ğ)).

Korunma ihtiyacı olan kişilerin tespit edilmesi durumunda nasıl bir yol izlenir?

Dosya içeriğiyle ilgili olsun ya da olmasın, herhangi bir adli işlem sırasında korunma ve desteğe ihtiyacı olduğu tespit edilen kişiler ilgili kurumlara yönlendirilir. (ADMHY m. 51/5(b))

Kontrol Soruları

1. AGO'dan kimlerin faydalanacağını biliyor musunuz?
2. AGO'nun kurulmasındaki temel amaç nedir?
3. Görüşmeyi yapan uzman yükümlülüklerini çocuğun üstün yararını gözeterek şekilde yerine getirdiğine dikkat ettiniz mi?
4. AGO'da ki bölümlerde herkes kendine ayrılan yerde beklediğine dikkat ettiniz mi?
5. AGO'da görüşme odasında uzman ve beyanına başvuru alan kişi dışında kimsenin olmadığına dikkat ettiniz mi?
6. Savcı, hâkim ve diğer çalışanların gözlem odasından takip ettiklerine dikkat ettiniz mi?
7. Adli görüşme raporunun gerekli koşulları sağlayıp sağlamadığına dikkat ettiniz mi? Sağlamıyorsa yeniden yazdırılması için talepte bulundunuz mu?

KOVUŞTURMA AŞAMASINDA SUÇA SÜRÜKLENDİĞİ İDDİA EDİLEN ÇOCUĞUN HAKLARI

Kovuşturma, şüpheli hakkında yapılan soruşturma neticesinde düzenlenen iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle başlayan yargılama sürecini ifade eder. (CMK m. 2/f ve m. 175/1) Bu aşamada soruşturma aşamasında şüpheli olan kişiler sanık sıfatı alırken çocuklar bakımından Suça Sürüklendiği İddia Edilen Çocuk sıfatı soruşturmadan sonra da kullanılır.

Suçta Sürüklendiği İddia Edilen Çocuğun Hakları:

- Soruşturma aşamasında olduğu gibi kovuşturma aşamasında da suça sürüklenen çocuğun istemi aranmaksızın çocuğa bir müdafî görevlendirilir. (CMK m. 150/2)
- Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz. (CMK m. 149/3)
- Şüpheli veya sanık (SSÇ), vekâletname aranmaksızın müdafî ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafî ile yazışmaları denetime tabi tutulamaz. (CMK m. 154/1)
- 18 yaşından küçük olanların işlemiş oldukları suçlarda görevli mahkemeler Çocuk Mahkemesi ile Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'dir. Ancak bu durumun istisnası bulunmaktadır. Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemleri halinde soruşturma ayrı yürütülmekle birlikte davanın yetişkinlerin yargılandığı mahkemede birleştirilmesine de karar verilebilmektedir. (ÇKK m. 17)
- CMK'nun 185. maddesi duruşmanın kapalı yürütülmesini düzenlemektedir. Buna göre suça sürüklendiği iddia edilen çocuk, 18 yaşını doldurmamış ise duruşma kapalı yapılır, hüküm de kapalı duruşmada açıklanır. Çocuk mahkemelerinde duruşma salonlarında yasada belirtilenler dışında kimsenin bulunmamasına özen gösteriliyor

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

olmakla birlikte, çocuk mahkemesinin olmadığı yerlerde bazen duruşma salonlarında sırasını bekleyen avukatlar, mağdurların yakınları, gazeteciler ve diğer kişiler bulunabilmektedir. Bu kişilerin duruşma salonundan çıkarılmasının talep edilmesi gerekmektedir. Bu kurala uyulmaması AİHS'nin 6/1. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına aykırılık oluşturacaktır. Bu nedenle gizlilik kuralına uyulması talep edilirken AİHS'nin 6. maddesi de dile getirilmeli ve uyulmaması halinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yolu denenmelidir.

- Yayın Yasağı: 18 yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapılması yasaktır. (Basın Kanunu m. 22) Bu yasağın ihlal edilmesi durumunda ihlal eden kişi hakkında suç duyurusunda bulunulmalıdır. Yayın yasağı, hem habere konu olan çocuğun sonraki yaşamında sorun yaşamasının önüne geçmek için hem de çocukların topluma karşı tehdit olarak gösterilmesi suretiyle çocuklar aleyhine bir kamuoyu oluşturulmasını önlemek için öngörülmüştür. Bu nedenle gizlilik kuralına uyulması hem bir çocuğun özel hayatının korunması hem de suçluluğun yayılmasının önlenmesi bakımından önemlidir.
- ÇKK'nun 21. maddesi uyarınca, 15 yaşından küçük çocukların işledikleri iddia olunan suça ilişkin kanun maddesinde öngörülen ceza miktarının üst sınırı beş yıldan fazla değil ise çocuk hakkında tutuklama kararı verilemez. Bu kapsamda olmayan çocuklar bakımından da tutuklama, son çare olarak başvurulabilecek bir tedbirdir ve ancak diğer tedbirler etkin bir sonuç vermeyecek ise uygulanabilir. (ÇKK m. 4/1-i)
- Çocuk, velisi, vasisi, mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, çocuğun bakımını üstlenen aile ve kurumda bakılıyorsa kurumun temsilcisi duruşmada hazır bulunabilir. (ÇKK m. 22/1) CMK'nun 155/1. maddesi uyarınca çocuğun kanuni temsilcisine çocuk hakkında görülecek davanın duruşma günü ve saati bildirilir. Kanuni temsilci duruşmaya geldiğinde duruşmayı izleyebilir ve istemi halinde beyanı alınır. Ancak beyan alınması çocuğun işlediği iddia edilen suça ilişkin delil toplama niteliğinde ise tanıklık ve tanıklıktan çekinme hükümlerinin uygulanması gerekir.
- Çocuklar genellikle duruşmalara yalnız gelmektedir. Bu durumda çocuğun yaşadığı sorun hakkında ailenin haberdar edilmesi, sorunun çözümünde ailenin sorumluluk üstlenmesi, çocuğun gereği gibi

temsil edilebilmesi ve çocuğun içinde bulunduğu risk durumunun anlaşılabilmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle aileye haber verilip verilmediğinin, çocuk koruma altında ise kurum yetkililerine bilgi verilip verilmediğinin kontrol edilmesi ve haber verilmedi ise verilmesinin sağlanması, haber verilmesine rağmen aile gelmemiş ise çocuğun içinde bulunduğu duruma göre sosyal inceleme yaptırılması veya geçici koruma tedbirlerinin uygulanmasının talep edilmesi gerekir.

- Çocuğun velisi yok ise çocuğa bir vasi/yasal temsilci/kayyım atanması talep edilebilir.
- Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurabilir. (ÇKK m. 22/2) Çocuğun sorgusu sırasında sosyal çalışma görevlisinin bulunması çocuğun duruşmada yapılan işlemleri anlaması ve süreç hakkında bilgilendirilmesi bakımından önemlidir. Ayrıca çocuk adalet sisteminin en önemli unsuru çocuğun kişisel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren sosyal inceleme raporlarının hazırlanması olduğundan sosyal çalışma görevlisinin süreç boyunca çocukla temas halinde olmasının faydası olacaktır. Zira bu raporlar çocuk adalet sisteminin en önemli belgeleridir.
- Çocuklar yargılamalarında ÇKK'nun 35. maddesi uyarınca sosyal inceleme yaptırılması bir zorunluluktur. Mahkeme, sosyal inceleme yaptırmıyor ise bunun nedenini kararında mutlaka göstermelidir.
- Duruşmalarda hazır bulunan çocuk, yararı gerektirdiği takdirde duruşma salonundan çıkarılabileceği gibi sorgusu yapılmış çocuğun duruşmada hazır bulundurulmasına da gerek görülmeyebilir. (ÇKK m. 22/3)
- Hâkim duruşmanın düzenini sağlamakla görevlidir. Duruşmanın düzenini bozan kişiler duruşma salonundan çıkarılır. Kişi dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa yakalanır ve hâkim veya mahkeme tarafından (avukatlar hariç) verilecek bir kararla derhal dört güne kadar disiplin hapsine konulabilir. Ancak çocuklar hakkında disiplin hapsi uygulanmaz. (CMK m. 203)
- SSÇ veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir. Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır. Bu esaslar soruşturma evresinde dinlenen SSÇ, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya cumhuriyet savcısı tarafından atanır. (CMK m. 202)

- ÇKK'nun 18. maddesi uyarınca, çocukların nakli sırasında, çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. Bu hüküm tüm çocukları kapsar. Bu bakımdan cezaevinden adliyeye, sağlık kuruluşuna veya başka bir yere nakledilen hükümlü veya tutuklu çocuklara da zincir, kelepçe ve benzeri aletlerin takılması yasaktır. Bu kurala aykırı hareket görevi kötüye kullanma suçunu oluşturabilir.
- SSÇ'un ve müdafinin hazır bulunup bulunmadığı, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmedikleri saptanarak duruşmaya başlanır. SSÇ, duruşmaya bağısız olarak alınır. Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını okuyarak açıklar. (CMK m. 191/1)
- Yargılama sürecinde çocukların tutuklanması son çare olmalıdır (Pekin Kuralları). Tutuklamanın gerekli olduğu durumlarda çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulmalıdır. Tutukluluk sırasında çocuklar yaşlarının, cinsiyetlerinin gerektirdiği tüm sosyal, kültürel, eğitsel, psikolojik ve tıbbi yardımlardan yararlandırılmalıdır. (Pekin Kuralları m. 13)

Kontrol Soruları

1. Müvekkilinizle dosya esas ve müvekkilin durumuyla ilgili görüşme yaptınız mı? Bu görüşmeler başkalarının duyamayacağı bir ortamda gerçekleşti mi?
2. Görüşme esnasında suça sürüklenen çocuğa kelepçe ve benzeri herhangi bir bağ takılıp takılmadığına ilişkin bilgi aldınız mı? Suça sürüklenen çocuğa kelepçe ve benzeri bir bağ takılmışsa buna ilişkin tutanak tuttunuz mu?
3. Duruşma kapalı mı yapıldı? Yapılmadı ise AİHS'de düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamında itiraz sundunuz mu?
4. Duruşma esnasında suça sürüklendiği iddia edilen çocukta kelepçe ve benzeri bir bağ bulunup bulunmadığını kontrol ettiniz mi?

5. Çocuk yalnızsa aileye veya çocuk koruma altında ise kurum yetkililerine haber verdiniz mi?
6. Haber verdiyseniz, haber verilmesine rağmen aile gelmemiş ise çocuğun içinde bulunduğu duruma göre sosyal inceleme yaptırılması veya geçici koruma tedbirlerinin uygulanması için talepte bulundunuz mu? Duruma göre çocuğa vasi/yasal temsilci/kayyım atanmasını talep ettiniz mi?
7. Sorgu esnasında sosyal çalışma görevlisinin görevlendirilip görevlendirilmediğini kontrol ettiniz mi? Görevlendirme yapılmamış ise talepte bulundunuz mu?
8. Suça sürüklenen çocuğun kendini ifade edebileceği dili öğrendiniz mi? Çocuk kendini Türkçe dışında başka bir dille ifade etmek istiyorsa buna ilişkin tercüman talebinde bulundunuz mu?
9. Kovuşturma aşamasında tutukluluk kararı verildiyse buna ilişkin itirazlarınızı sundunuz mu?

KOVUŞTURMA AŞAMASINDA SOSYAL İNCELEME RAPORU

SOSYAL İNCELEME RAPORUNUN İÇERİĞİ

1- Sosyal İnceleme Raporu:

Sosyal inceleme raporu, çocukların suça yönelme nedenleri ve ihtiyaç duydukları müdahaleyi içeren sosyo-legal belgelerdir. Bu tanımı daha da genişletecek olursak; SİR çocuğun sosyal, ekonomik, duygusal ve bilişsel özelliklerini, başta ailesi olmak üzere, içinde yaşadığı (akran grubu, okul, iş, mahalle, boş zaman olanakları gibi) koşulları, suça ilişkin bilgileri ve çocuğun toplumla bütünleşmesi için nasıl bir müdahalenin yapılması gerektiğini öngören, çocuğun yararına belgelerdir. Bu belgeler sayesinde suça sürüklendiği iddia edilen çocuklar, kendilerini anlatma ve ifade etme olanağına erişmektedirler.

Sosyal inceleme raporları, çocuğun sistemsel açıdan yaşam öyküsünü ve bunun hangi noktalarda kırılarak çocuğun suça yöneldiğinin değerlendirildiği araçlardır.

2- Sosyal İnceleme Raporunun İçeriği:

Raporların hazırlanmasındaki sistem kısaca bu şekildeyken, bir de içeriğin nasıl olacağına kısaca değinilmesi faydalı olacaktır.

- Öncelikle sosyal inceleme raporlarının hazırlanması evresinde ev ziyareti yapılması, aile ve çevreyle ilgili bilgilere ulaşılması hayati önem taşımaktadır. Bu sebeple raporun hazırlık aşamasında uzmanlar tarafından ev ziyaretleri yapılmalı, ailenin ve çocuğun yaşadığı ortamın çocuğun suçuna tesiriyle ilgili gözlemler rapora aktarılmalıdır.
- Ev ziyaretinden sonra en önemli olan hususlardan biri de sosyal inceleme raporlarının tarafsız hazırlanması ve raporda öznelliğe yer verilmemesidir.
- Dolayısıyla sosyal inceleme raporunda bahsi geçen hiçbir çocuk suçlanamaz, subjektif düşünceler rapora yansıtılamaz.

- Sosyal inceleme raporunda çocuk için bir tedbir alınması gerektiği kanaatine varılmış ise hangi tedbirin/önlemin daha yararlı olacağı saptanır ve mahkemeye sunulur.

3- Matbu hazırlanmış olan sosyal inceleme raporları için neler yapılabilir?

Her rapor her çocuk için ayrı yazılmalıdır. Lakin pratikte birçok meslektaşımızın ve dosyada taraf olan çocukların maruz kaldığı en büyük sıkıntılardan biri, matbu hazırlanan raporlardır. Bu hususta yapabileceklerimize kısaca değinilecek olursa;

- Raporu hazırlayan uzman, mahkemeye tanık olarak çağrılabilir.
- Raporun yetersiz, eksik vs. olduğuna ilişkin duruşma sırasında beyanda bulunulabilir. Eksik hususların tamamlanması için ek sosyal inceleme raporu talep edilebilir.
- Raporu hazırlayan uzman; Adalet Bakanlığı veya Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına şikâyet edilebilir.
- Ayrıca SİR'nin hazırlanmaması “adil yargılanma hakkına” aykırı olduğundan AYM'ne bu hususta bireysel başvuruda bulunulabilir.
- 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un 20. maddesi Sosyal İnceleme Raporu'na değinmektedir. Söz konusu maddede, “Ceza ve tedbirin uygulanmasından önce gerekirse küçüğün aile, terbiye, okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar çocuk mahkemeleri nezdinde görevlendirilmiş olan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcıları veya pedagog veya psikolog veya psikiyatrist gibi uzmanlar marifetiyle araştırılır.” denmektedir.

Kontrol Soruları

1. SİR hazırlanırken suça sürüklenen çocuğunun yaşadığı ev ziyaret edilmiş mi?
2. Suça sürüklenen çocuğun ailesi, yakınları ve sosyal çevresiyle görüşme yapılmış mı?
3. SİR'de öznel ifadeler yer verilmiş mi?

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

4. Çocuk lehine bir tedbir kararı alınması tavsiye edilmiş mi? Edilmiş ise sizin bir talebiniz varsa bunu mahkemeye ilettiniz mi?
5. SİR matbu hazırlanmış mı? Hazırlanmış ise yukarıda yer verdiğimiz hususlar doğrultusunda başvurulara bulundunuz mu?

KOVUŞTURMA AŞAMASINDA KANUN YOLLARI

Kanun yolları olağan ve olağanüstü kanun yolları olarak ikiye ayrılır. Olağan kanun yolları, itiraz, istinaf, temyiz iken; olağanüstü kanun yolları kanun yararına bozma, olağanüstü itiraz ve yargılamanın yenilenmesidir.

OLAĞAN KANUN YOLLARI

1. İtiraz:

- Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı başvuru, kural olarak kararın infazını ertelemeyen (CMK m. 269/1) ve kararın hem hukuksal hem maddi yönden denetimini içeren kanun yoluna itiraz denilmektedir. Dolayısıyla olağan kanun yolu olarak itiraz, yalnızca hâkimlik kararları ve kanunda açıkça belirtilmişse mahkeme kararlarına karşı yapılabilir.
- Kanun'da aksi belirtilmedikçe;
- Soruşturma evresinde sulh ceza hâkiminin kararları,
- Naip hâkim olarak görevlendirilen hâkimin kararları,
- İstinabe olunan hâkimin kararları,
- Mahkeme başkanı sıfatıyla verilen kararlar, hakimlik kararlarıdır.

2. İstinaf:

- İstinaf, ilk derece mahkemelerinin henüz kesinleşmemiş hükümlerinin, maddi ve hukuki yönden denetlenerek hukuka aykırılıklarını gidermek için kabul edilmiş bir hukuksal çaredir. İkinci derece bir denetim mahkemesi yoludur.
- İstinaf incelemesinde ilk derece mahkemesince yapılan maddi tespitler ve uygulanan normun yerindeliğinin denetlenmesiyle yetinilmemekte, gerek maddi olay ve gerekse uygulanan norma ilişkin sorunlar yeni baştan değerlendirilmektedir.
- İstinaf yargılamasında aynı ilk derece yargılamasında olduğu gibi yeni olgu ve deliller de ileri sürülebilir.

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

- *“İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren 7 gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır.” (CMK m. 273/1) 7 günlük süre, hak düşürücü süredir. “Hüküm, istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.” (CMK m. 273/2)*
- *“Ağır Ceza Mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet Savcılar, mahkemele-
rinin yargı çevresi içerisindeki Asliye mahkemelerinin hükümlerine karşı,
kararın o yer Cumhuriyet Başsavcılığına geliş tarihinden itibaren 7 gün
içinde istinaf yoluna başvurabilirler.” (CMK m. 273/3).*

3. Temyiz:

- Ceza Muhakemesi sisteminde temyiz kanun yolu, istinaf kanun yolunun devamı olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla ilk derece mahkemelerinden verilen kararlar kural olarak temyiz edilemez. CMK’na göre, bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri ile hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden ara kararları hükmüyle beraber temyiz olunabilir. (CMK m. 286, 287) Bununla birlikte, başkaca kanun yolu öngörülmemiş mahkeme kararlarına karşı da temyiz kanun yoluna başvurulabilir. Bu hususta, istisnai bir hüküm olarak, geri vermeye ilişkin Ağır Ceza Mahkemesi kararları gösterilebilir. Buna göre, şüpheli (SSÇ), sanık (SSÇ) veya hükümlülerin iadesi konusunda verilen kararlara karşı temyiz kanun yoluna başvurulabilir.
- “Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır. Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır.” (CMK m. 288) “Temyiz sebebi, ancak hükmün hukukî yönüne ilişkin olabilir.” (CMK m. 294/2)
- Hukuka kesin aykırılık hâlleri, CMK m. 289’da düzenlenmiştir. Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da şu hallerde hukuka kesin aykırılık var sayılır:
 - Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması,
 - Hâkimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hâkimin hükme katılması,
 - Geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olunduğu halde hâkimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hâkimin hükme katılması

- Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi,
- Cumhuriyet savcısı veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması,
- Duruşmalı olarak verilen hükmünde açıklık kuralının ihlal edilmesi,
- Hükümün CMK'nun 230. maddesi gereğince gerekçeyi içermemesi,
- Hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması,
- Hükümün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması,
- *“Temyiz yoluna başvuru süresi 15 gündür. İstem hükmün açıklanmasından itibaren on beş gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylattırılır. Tutuklu bulunan sanık hakkında 263 üncü madde hükmü saklıdır. Hüküm, temyiz yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.”* (CMK m. 291/1,2).
- *“Süresi içinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller. Hüküm, temyiz eden Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükmün temyiz edildiğinin bölge adliye mahkemesince öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir.”* (CMK m. 293)

OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI

1. Kanun Yararına Bozma:

- Kanun yararına bozma yolu istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen hukuka aykırılıkları bulunan kararların Yargıtay Ceza Dairelerince incelenmesi yoludur.
- Kesinleşmiş nihai kararlara karşı başvurulabildiği gibi kesinleşmiş ara kararlara karşı da kanun yararına bozma yoluna gidilebilir.
- Kanun yararına bozma isteminde bulunma yetkisi Adalet Bakanlı-

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

ğının talebi üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısıdır. Cumhuriyet savcısı, sanık, hakim, mahkeme, şikayetçi veya müdahil olarak katılan kişiler de yasa yararına bozma kanun yolunu kullanması için Adalet Bakanlığından talepte bulunabilir. Ayrıca cezanın kaldırılması veya azaltılması gereken durumlara özel olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Adalet Bakanlığının istemi olmadan kendisi de başvurabilir.

- Bu yola başvurmak için mevzuatta belirlenen bir süre bulunmamaktadır.

2. Olağanüstü İtiraz Yolu:

- Yargıtay ceza dairelerinden birinin kararına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının, re'sen veya istem üzerine, ilamın kendisine verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz etmesidir. (CMK m. 308)
- Sanığın lehine yapılan itirazda süre aranmamaktadır. (CMK m.308)
- İtiraz, daire kararında gerek maddi ve gerek usul hukukuna aykırı olduğu saptanan hususlara yönelik olabilir. İtiraz nedenlerinin açık ve gerekçeleriyle yazılı olarak bildirilmesi gerekir.
- Ceza Genel Kurulu itirazda ileri sürülen nedenlerle bağlı olmaksızın kararı usul ve esas yönünden inceler.
- 3.Yargılamanın Yenilenmesi:
- Ceza mahkemeleri tarafından verilen, kesinleşen bir hükümlerle sonuçlanan bir davanın, CMK'de belirlenen sınırlı hallerde (CMK m. 311) hükümlü lehine veya aleyhine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülmesidir. Burada özellikle dikkat edilmesi gereken husus "hükümün kesinleşmiş" olmasıdır.
- Yargılamanın yenilenmesi başvurusu, hükümü veren mahkemeye bir "yargılamanın yenilenmesi dilekçesi" ile yapılır.
- Yargılamanın yenilenmesi yoluna ilk derece mahkemeleri tarafından verilen hükümlere karşı başvurulabileceği gibi bölge adliye mahkemelerinin, CMK'nin 281/2. maddesi gereğince ilk derece mahkemesi hükümünü kaldırarak verdikleri yeni hükümlere karşı da gidilebilecektir.

- Mahkemeler veya bölge adliye mahkemeleri, kendiliklerinden yargılamanın yenilenmesi yoluna gidemezler.
- Hükümün infaz edilmiş veya hükümlünün ölmüş olması, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasına engel değildir.

NOT: Kanun yolları hususunda açıklanan tüm usuller çocuk yargılamalarında da aynen geçerlidir. Suça sürüklendiği iddia edilen çocuk müdafisi olarak duruma göre bu yolları takip edebilirsiniz.

ÇOCUKLAR İÇİN KORUYUCU, ÖNLEYİCİ ve DESTEKLEYİCİ TEDBİRLER

Çocuklar; yanlış yönlendirmeler, olumsuz sosyal çevreleri nedeniyle veya suç eylemine karışmadıkları halde sadece tanık olmaları sebebiyle adli sisteme dâhil olabilmektedirler. Ulusal ve uluslararası sistemde korunmaya muhtaç ve desteklenme ihtiyacı duyan çocuklar için devletlerin çeşitli koruma yöntemleri bulunmaktadır.

Türkiye'de çocuk haklarını düzenlemek ve çocukları korumak üzere 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu yürürlükte dir. Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan ya da suça sürüklendiği iddia edilen çocukların korunması için beş önemli tedbir öngörmektedir. Adli sisteme dâhil olmuş çocukları tekrar tekrar örselememek amacıyla çeşitli tedbirler alınmaktadır. Bu tedbirler hem suça sürüklendiği iddia edilen çocuklar için hem de korunma ihtiyacı olan çocuklar için koruyucu ve önleyici mahiyette olan tedbirlerdir.

Tedbir Türleri

Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun üstün yararı göz önünde bulundurularak, öncelikle kendi aile ortamında korunmasının sağlanması ile yaşına ve gelişimine uygun eğitim ve öğreniminin desteklenmesini, kişiliğinin ve toplumsal sorumluluğunun geliştirilmesini sağlamaya yönelik;

- a) Danışmanlık,
- b) Eğitim,
- c) Bakım,
- d) Sağlık,
- e) Barınma tedbirleri olarak sayılmıştır.

(Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 5/1)

Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir.

Bunlardan;

Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara ise eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye, çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemeye, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmeye yönelik tedbirlerdir.

Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir.

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir.

Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullanan çocukların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirlerdir.

Mahkeme veya çocuk hâkimi acil korunma kararı veya koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını vermeden önce çocuğun sağlık durumu hakkında sağlık kuruluşlarından rapor isteyebilir. Sağlık kurulunca düzenlenen rapora göre toplum açısından tehlikeli olan suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan akıl hastalığı bulunan çocuklar hakkında sağlık tedbiri, yüksek güvenilirlikli sağlık kurumlarında korunma ve tedavi altına alınmak suretiyle yerine getirilir.

Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir. Hakkında barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri halinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Gönderilmesi

- Danışmanlık ve barınma tedbir kararları, ilgisine göre il milli eğitim müdürlükleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri ya da yerel yönetimlere,
- Eğitim tedbiri kararı, ilgisine göre il milli eğitim müdürlüklerine veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürlüklerine,
- Bakım tedbiri kararı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe müdürlüklerine,
- Sağlık tedbiri kararı il sağlık müdürlüklerine gönderilir. (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 9/1)

Tedbirlerin Takibinin Yapılması

- Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının bildiri yukarıda sayılmış kurumlar tarafından yapılırken; bu kararların yerine getirilmesi ilgili bakanlıklar tarafından yapılmaktadır.
- Danışmanlık ve danışmanlık tedbiri, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler tarafından,
- Eğitim tedbiri, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından,
- Bakım tedbiri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından,
- Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

Acil Korunma Kararı Alınması

- Derhal korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, sağlık kontrolü yapıldıktan sonra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bakım ve gözetim altına alınır. Subjektif durumun ölçütlerine göre, çocuğun zaman kaybetmeksizin koruma altına alınması gerekebilir.
- Acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep

hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.

- Acil korunma kararı alınmaya kadar geçen sürede çocuk; Aile ve Sosyal Politikalar il müdürünün olurlu istinaden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının hizmet modellerinden yararlandırılır.
- Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.
- Kurum, çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 7).

NOT:

Adli ve idarî merciler, kolluk görevlileri, köy ve mahalle muhtarları, belediye zabıta memurları, sağlık ve eğitim kuruluşları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri, sivil toplum kuruluşları ile bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar, durumu il ve ilçelerdeki sosyal hizmetler müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 6).

NOT:

Çocuk veya çocuğun bakımından sorumlu kimseler, çocuğun korunma altına alınması amacıyla il ve ilçelerdeki sosyal hizmetler müdürlüklerine başvurabilir. İl ve ilçe sosyal hizmet müdürlükleri, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek ayrıca bir resmî duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 6).

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

Gizlilik

Çocuklara ilişkin koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alınması ile uygulanmasına ilişkin tüm süreçlerde çocuğun kimliği, adresi, fotoğrafları, yaşadığı travmalar gibi çocuğa ve yakınlarına ait her türlü bilgi ve bu bilgilerin yer aldığı rapor ve belgeler ile kayıtlar gizli tutulur. Bu bilgilere çocuğun avukatı istediği zaman erişebilir. Yazışmaların gizlilik ilkesine uygun bir şekilde gerçekleştirildiğini kontrol etmelisiniz (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 26).

Tedbir Kararlarında Usul

- Çocuk hakkında yukarıda sayılan tedbirlerden uygun olanlara karar veren mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir. Suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında duruşma yapılmaksızın tedbir kararı verilir. Hâkim gerekli gördüğü hallerde duruşma yapabilir (ÇKK m. 13/1).
- Korunmaya ve desteklenmeye ihtiyacı olan çocuk hakkında Çocuk Koruma Kanunu'nda ve Türk Medeni Kanunu'nda yer alan tüm tedbirleri 6284 sayılı kanun kapsamında yetkili hâkimden talep edebilirsiniz. Somut olaya göre, daha kapsamlı tedbirler daha hızlı bir şekilde bu yolla alınabilmektedir (6284 Sayılı Kanun m. 17).
- Tedbir kararının verilmesinden önce yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir (ÇKK m. 13/2).

Tedbir Kararının Alınması

Çocuk hâkimi veya mahkemece, koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmeden önce yeterli idrak gücü bulunan çocuğun yazılı veya sözlü olarak görüşü alınır. Mahkeme veya çocuk hâkimi bir veya birden fazla tedbire karar verebilir. Gerektiğinde kararda tedbirin süresi de belirtilir. Çocuk hâkimi veya mahkeme, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir. Ço-

çocuk hâkimi tarafından verilen tedbir kararlarına CMK gereğince en yakın çocuk mahkemesine itirazda bulunabilirsiniz (ÇKK m. 14).

Tedbir Kararları Vermeye Yetkili Mahkeme

Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınır (ÇKK m. 8).

Tedbir Kararının Sona Ermesi;

Tedbir kararının kaldırılmasını, denetim görevlileri, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimseler, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcileri ile Cumhuriyet Savcısı talep edebilir. Ayrıca hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına karar verebilir.

Tedbirin uygulanması, on sekiz yaşın doldurulmasıyla ayrıca bir karara gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve çocuğun rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 11).

Kontrol Soruları

1. Çocuğun ihtiyacına göre hangi tedbir türünü talep etmeniz gerektiğini tespit ettiniz mi?
2. Gerekli tedbir başvurusu kanunda sayılan kurumlar tarafından usulüne uygun yapılmış mı?
3. Kurum başvuru yapmamış ise çocuğun avukatı olarak (genellikle CMK görevlendirmesi vesilesiyle) tedbir başvurusunda buldunuz mu?
4. Çocuk hakkında alınmış olan tedbir kararları usulüne uygun bir şekilde ilgili bakanlıklar tarafından yerine getirilmiş mi?

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

5. Acil korunma kararına ihtiyaç varsa bu süreç işletilmiş mi? İşletilmemiş ise avukatı olarak gerekli görüşmeleri (kurum, savcı, hâkim ile) yaptınız mı?
6. Süreç yürütülürken gizlilik ilkesine riayet edilmiş mi?
7. Çocuk hakkında sosyal inceleme yapılmış mı? Yapılmış ise hazırlanan rapor yasal koşullara uygun olarak hazırlanmış mı? (bkz. Sosyal İnceleme Raporu bölümü)
8. Çocuk hakkında gereken her tedbir için çocuğun avukatı olarak çocuk hâkimine başvurabileceğinizi biliyor musunuz?
9. Kurum tarafından çocuğun ailesine teslimi kararı verilmiş ise bunun çocuğun menfaatine olup olmadığını değerlendirdiniz mi? Menfaatine olmadığını düşünüyorsanız karara karşı çocuk hâkimine başvuruda bulundunuz mu?
10. Çocuk hâkiminin Türk Medeni Kanunu'nda çocuk hakkında düzenlenen konularda da karar verebileceğini biliyor musunuz? Duruma göre bu kararları da talep ettiniz mi?
11. Çocuk hakkında tedbir isterken 6284 sayılı kanun hükümlerinden de faydalanabileceğinizi biliyor musunuz?

VESAYET

Vesayet, velayete tabi olmayan küçükler ile kısıtlıların tabi olacağı, özel hukuk ve kamu hukuku bağlamında koruyucu bir kurum olarak düzenlenmiştir. Bu kurum ile amaçlanan, buna ehil olmayanların mal varlıklarına ilişkin hak ve menfaatlerinin (onlar adına) korunması ve onların temsil edilmesidir.

Vesayet organları, vesayet daireleri (vesayet makamı ve denetim makamı) ile vasi (yasal temsilci) ve kayımlardır. Vesayet makamı, sulh hukuk mahkemesi; denetim makamı, asliye hukuk mahkemesidir. Vesayet altına alınacak kişiler olarak kanunda ayırt etme gücünden sürekli yoksun olanlar, velayet altında bulunmayan küçükler ve kısıtlılar geçmekte olup bu hususu çocuklar yönünden inceleyeceğiz.

DİKKAT !

Görevlerini yaparlarken vesayeti gerektiren bir halin varlığını öğrenen nüfus memurları, idari makamlar, noterler ve mahkemeler, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadır.

A.Vasilik

Vesayet makamı, bu görevi yapabilecek yetenekte olan bir ergini vasi olarak atar. Atanacak vasi ancak gerçek kişi olabilecektir. Çocuklara vasi atanmasının yasal dayanağının Türk Medeni Kanununun 404. maddesi olduğunu bilelim. Gerekli durumlarda, bu görevi birlikte veya vesayet makamı tarafından belirlenen yetkileri uyarınca ayrı ayrı yerine getirmek üzere birden çok vasi de atanabileceğini unutmayınız.

Haklı sebepler engel olmadıkça, vesayet makamı, vesayet altına alınacak kişinin öncelikle eşini, anne babasını, yakın hısımlarından birini veya bunların gösterdiği kimse vasilik koşullarına sahip olmaları kaydıyla bu göreve atar. Bu atamada yerleşim yerinin yakınlığı, kendisine vasi atanacak kişinin ihtiyaçları ve kişisel ilişkiler göz önünde tutulur. Atanan vasinin; özen gösterme, gerçek kişiyi gözetim altında tutma, koruma ve bakma gibi yükümlülükleri vardır.

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

Eğer 18 yaşından küçük müvekkilinizle vasi arasında uyuşmazlık, hak-kaniyete aykırılık tespit ederseniz vasilik konusunda itiraz etmeniz gerekir. Çünkü ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi ve her ilgili, vasinin eylem ve işlemlerine karşı vesayet makamına şikâyette bulunabilir. Vesayet makamının kararlarına karşı tebliğ gününden başlayarak veya öğrendiğiniz andan itibaren on gün içinde denetim makamına itiraz edebilirsiniz.

Vesayet makamı ayrıca vasinin belli dönemlerde vereceği rapor ve hesapları inceler; gerekli gördüğü hâllerde bunların tamamlanması veya düzeltilmesini ister. Vesayet makamı, rapor ve hesapları kabul veya reddeder; gerektiğinde vesayet altındaki kişinin menfaatini korumak için uygun önlemleri alır.

Bilmemiz Gerekenler

- Vesayet işlerinde yetkili mahkeme, küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki mahkemedir. (TMK m. 411)
- Vesayet ve vasi tayini davasında görevli mahkeme, Sulh Hukuk Mahkemesidir.
- Vesayet iş ve işlemlerine basit yargılama usulü ile bakılır. Ancak olay veya olguların gerekli kıldığı hallerde duruşma da açılabilir.
- Görevden alınmayı gerektiren sebebin varlığını öğrenen vesayet makamı, 2 yıllık vasilik süresini beklemeden vasiyi re'sen görevden almakla yükümlüdür. Bildirim yükümlülüğümüz olduğu gibi vesayet makamının re'sen araştırma yükümlülüğü de vardır.

Vasinin Görevden Alınma Nedenleri:

- Görevini ağır surette savsaklaması,
- Yetkilerini kötüye kullanması,
- Güveni sarsıcı davranışlarda bulunması,
- Borç ödemedede acze düşmesi olarak sayılabilir.

Kontrol Soruları

1. Çocuğun anne-babası yanında gelmemişse hakkında bu konuda bilgi edindiniz mi? Vasisi olup olmadığını veya olması gerekip gerekmediğini incelediniz mi?
2. Çocuğun vasisi var ise görevini uygun bir şekilde yerine getiriyor, çocukla (dosya kapsamında) ilgileniyor mu?
3. Vasi ile çocuğun menfaatleri çatışıyor mu?
4. Menfaat çatışması varsa durumu vesayet makamına bildirdiniz mi?

B. Kayyım

Vasi, vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukukî işlemlerde onu temsil etmekle yükümlüdür. Kayyım ise belirli işleri görmek veya atandığı kişinin malvarlığını yönetmek için atanır.

Burada dikkat etmeniz gereken kayyımlık; çocuğun temsilinde velayet ve vesayeti tamamlayan, vesayet önlemleri arasında kişiye en hafif müdahalede bulunan, yasada sınırlı sayıda ve tipte öngörölmüş bir tedbir olduğudur. Çocuğa kayyım atanmasının en önemli nedenlerinden biri çocuk ile yasal temsilci arasında belli bir işte yarar çatışmasının meydana gelmesi, diğeri ise yasal temsilcinin belli bir işte çocuğu temsil etmesine engel bir durumun ortaya çıkmasıdır. Böyle bir durum fark edildiği anda re'sen kayyım ataması yapılabilir.

Vesayet makamı çocuklarla ilgili aşağıda yazılı olan veya kanunda gösterilen diğeri hallerde ilgilisinin isteği üzerine veya resen temsil kayyımını atar:

- Çocuğun kendisine bir temsilci atayabilecek durumu olmaması,
- Bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün menfaati çatışıyor,
- Yasal temsilcinin görevini yerine getirmesine bir engel varsa.

Kayyımlığın kurulması, sona ermesi, kayyımın atanması, görevden alın-

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

ması, kayyımın görev ve yetkileri, sorumluluğu hakkında ayrıntılı düzenlemeler getirilmeyip vasiliğe ilişkin hükümlerin uygulanacağını bilmelisiniz.

Yasal Danışmanlık

Çocuğun hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görülen fiil ehliyetine sahip çocuğa, kanunda belirtilen işlerde görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanır (TMK m. 429). Burada da görev ve yetki bakımından vasiliğe ilişkin hükümler uygulanır.

Kanunda geçen yasal danışmanlık atanma halleri:

- Dava açma ve sulh yapma,
- Taşınmazların alımı, satımı ve bunlar üzerinde başka bir aynî hak kurulması,
- Kıymetli evrakın alımı, satımı ve rehin edilmesi, olağan yönetim sınırları dışında kalan yapı işleri, ödünç verme ve alma, anaparayı alma, bağışlama, kambiyo taahhüdü altına girme,
- Kefil olma ve aynı koşullar altında bir kimsenin mal varlığını yönetme yetkisi, gelirlerinde dilediği gibi tasarruf hakkı saklı kalmak üzere kaldırılabilir ve yasal danışman atanır.

ÇOCUK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI

- Çocuk tutukluların ya da çocuk eğitim evlerinden disiplin veya diğer nedenlerle kapalı ceza infaz kurumlarına nakillerine karar verilen çocukların barındırıldıkları ve firara karşı engelleri olan iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, eğitim ve öğretime dayalı kurumlardır.
- 18 yaş altındaki çocuklar yetişkinlere ait cezaevlerinde değil, özel olarak bu amaca tahsis edilmiş kurumlarda tutulmalıdır. (Avrupa Cezaevi Kuralları m. 11.1)
- Çocuk hükümlü veya tutukular kuruma alındıklarında, uygulanacak iyileştirme çalışmaları, hak ve sorumlulukları, disiplin suçları ve cezaları, şikâyet ve bilgi edinme haklarının olduğu, çocuğun kurum yaşantısına uyum sağlayabilmesi için gerekli bilgiler kurum yöneticileri tarafından sözlü olarak anlatılmalı ayrıca yazılı olarak da tebliğ edilmelidir. (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.22)
- Bununla birlikte özgürlüğü kısıtlanan çocukların kurumda kaldıkları süreçte hukuki yardım alabilmeleri çok önemlidir. Hem söz konusu kısıtlamanın en kısa sürede sonlanabilmesi için gerekli müdahalelerin yapılabilmesi hem de çocukların içinde buldukları infaz kurumlarının şartlarından kaynaklanan hak ihlallerine karşı müracaatların uygulanabilmesi için çocukların hukuki destek almaları gereklidir.
- Uygulamada karşılaşılan en önemli sorun, özgürlüğü kısıtlanan çocukların hukuki yardımdan yoksun kalması, tutuklu veya hükümlü çocuğun müdafî tarafından ziyaret edilmemesidir. Özgürlüğü kısıtlanan çocuğun haklarını bilmemesi hukuki yardım alma ve savunma hakkının ihlaline sebep olmaktadır.

Çocukla Görüşmeye Hazırlık

- Özgürlüğü kısıtlanan çocuklarla görüşmek için ceza infaz kurumuna giderken dikkat edebileceğiniz hususlar:
- Görüşmeye gitmeden önce konu ile ilgili belgeleri ve mevzuatı incelemek

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

- Görüşmenin amacını ve elde edilmesi beklenen bilgileri gözden geçirmek
- Alınması istenen bilgilere uygun olarak sorular hazırlamak (soruları yazılı olarak yanınızda götürmek görüşme esnasında kolaylık sağlayabilir)
- Görüşme yapılacak odayı kontrol etmek ve görüşme esnasında odada başkasının olmamasını sağlamak ve avukatla çocuğun görüşmesine zarar verebilecek fiziksel etmenleri ortadan kaldırmak
- Tutanak tutulması gereken bir durumla karşılaşma ihtimaline karşı kâğıt ve kalem bulundurmak

Görüşme

Ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların avukatları ile görüşmeleri hiçbir şekilde engellenemez. Herhangi bir disiplin cezasının varlığı halinde dahi kurumda bulunan çocuk, avukatıyla görüşebilir.

Kurumda bulunan çocuk tutuklu ise, vekâlet ilişkisi kurulmuş olsun olmasın çocukla görüşme yapabilirsiniz. Ancak kurumda bulunan çocuk hükümlü ise vekâletiniz varsa sayı sınırlaması olmadan görüşebilirsiniz. (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.59)

Çocukla yapacağınız görüşme hem çocuğun dava dosyasına ilişkin hem de kurum koşullarına ve kurumdaki yaşantısına ilişkin olmalıdır.

Bu görüşmede tespit edilen hukuka aykırılıklar ile ilgili olarak infaz savcısı ve infaz hâkimine başvuru yapılmalıdır. Görüşmeler esnasında dikkat edilmesi gereken hususlar:

Görüşme odasına gelen çocuğu nazik bir şekilde karşılamak ve görüşme hakkında bilgi vermek

- Görüşme yapılacak çocuklarla aranızda 30-40 cm mesafe bırakmak (Eğer çocuk fiziksel veya cinsel şiddet mağduru ise bu mesafe 50-60 cm olmalıdır)
- Avukat olarak kendinizi tanıtırken meslek ve görevlendirme biçiminiz hakkında bilgi vermek
- Görüşmenin süresi, içeriği ve amacı hakkında kısa ve net bir şekilde bilgilendirme yapmak

- Çocuğun anlatacaklarının o istemediği sürece gizli kalacağına bildirilerek güven ortamı oluşturmak
- Günlük olağan ses tonunuzu kullanmak
- Çocuğun konuşma esnasındaki duygularını gözlemlemek
- Yargılayıcı sorular sormamak veya önyargılı cümleler kullanmamak
- Çocuğun anlattığı bilgilere karşı sakinliğinizi koruyarak aşırı tepki vermekten kaçınmak
- Çocuk ile göz teması kurmak, önemsendiğini hissettirmek ve hem infaz kurumunda kaldığı süreçte hem de yargılama sürecinde ona yardımcı olacağınızı belirtmek
- Yalnızca görev amaçlı oradaymışsınız gibi davranmamak
- Empati kurabildiğinizi hissettirmek ancak aynı zamanda da mesafeli davranmak
- Kurumdaki haklarını çocuğa anlatmak ve herhangi bir hak ihlali olup olmadığını tespit etmek
- İnfaz ve koruma memurlarının çocuğa veya çocuklara yaklaşımları ve davranışları hakkında bilgi almak

Görüşme sonucu elde edilen bilgilerin yeterli olduğunu düşünüyorsanız çocuğa kibarca teşekkür edip görüşmenin sonlandırılacağı bilgisini vermeniz gerekir. Ancak görüşmeyi sonlandırmadan önce yargılama süreciyle ilgili bir kez daha bilgi vermekte fayda var.

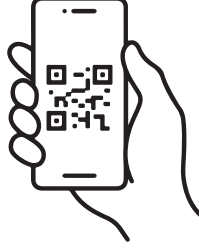
Görüşme Sonrası

Görüşme esnasında tespit ettiğiniz bir hukuka aykırılık söz konusu olursa, infaz savcısı ve infaz hakimliğine başvuru yapmanız gerekir. Ayrıca; Cezaevi İzleme Kurullarına, Baro Ceza Evi İzleme Merkezi / Komisyonuna, Çocuk Hakları Merkezi/Komisyonuna, durumun incelenmesi için yazılı bildirim yapabilirsiniz.

Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığına soruşturma için şikayette bulunabilir; İnsan Hakları İl/ilçe Kuruluna, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonuna, 4643 sayılı yasayla kurulan İnsan Hakları Başkanlığına, kamuoyu oluşturarak ihlalin engellenmesi amacıyla çocuk hukuku alanında çalışan uzman STK'lere başvuru yapabilirsiniz. (Suça Sürüklediği İddia Edilen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitimi El Kitabı)

Kontrol Soruları

1. Görüşmeye başlarken kendinizi tanıttınız mı? Göreviniz hakkında bilgi verdiniz mi?
2. Çocuk görüşmeye getirilirken kelepçeli miydi? Cezaevi dışına çıkarılırken çocuğa kelepçe takılıyor mu diye sordunuz mu?
3. Çocuğa görüş veya telefon hakkı kullanırılıyor mu? Ailesi görüşmeye geliyor mu?
4. Çocuğun herhangi bir ihtiyacı var mı? Kurumdaki eksikliklerine ilişkin Ceza İnfaz Kurumu müdürü ile görüşebilmiş mi? Bu hususta dilekçe yazabileceğini biliyor mu, bilmiyorsa anlattınız mı?
5. İnfaz ve koruma memurlarının görüşme esnasında kapıda beklemeleri sebebiyle çocukta bir gerginlik veya çekinme sezdimiz mi? Memurlar tarafından hukuka aykırı bir davranışta bulunup bulunmadığını sordunuz mu?
6. Çocuğun aynı koğuştta birlikte kaldığı arkadaşlarıyla arası nasıl? Akran zorbalığına uğruyor mu?
7. Çocuğa karşı infaz ve koruma memurları tarafından onur kırıcı davranışta bulunulmuş mu?
8. Çocuk cezaevine ilk getirildiğinde arama ne şekilde yapılmış? Rahatsız olduğu bir durum olmuş mu?

Örnek Dilekçeler, Emsal Kararlar ve
Faydalı Kaynaklar İçin
QR kodu telefonunuzdan
taratınız

www.diyarbakirbarosu.org.tr

